

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

Duitse gesneuvelden uit de eerste wereldoorlog in de Veldstraat te Wevelgem (W.-VI.)

Eindverslag van een toevalsvondst

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

COLOFON

TITEL

Duitse gesneuvelden uit de eerste wereldoorlog in de Veldstraat te Wevelgem (W.-VI.)
Eindverslag van een toevalsvondst

REEKS

Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed nr. 348

AUTEURS

Marc Dewilde, Ine Demerre, Simon Verdegem, Franky Wyffels en
Nicholas Márquez - Grant

JAAR VAN UITGAVE

2024

Een uitgave van agentschap Onroerend Erfgoed, Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving
Published by the Flanders Heritage Agency, Scientific Institution of the Flemish Government, policy area Environment

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Peter De Wilde

OMSLAGILLUSTRATIE

Achtergrond: Militaire kaart van de Britse 35ste Divisie die de vooruitgang van het offensief op 14 oktober 1918 weergeeft met situering van toevalsvondst TV ID298 copyright National Archives: WO95/2470/1.
Vondsten op de voorgrond: Gasmasker model 1916 met reserve filter (bovenaan) en kist voor patroongordels (onderaan), beide gevonden bij toevalsvondst TV ID298 copyright Onroerend Erfgoed, foto's: Kris Vandevorst.

agentschap Onroerend Erfgoed
Koning Albert II-laan 15 bus 236
1210 Brussel
T +32 2 553 16 50
info@onroerenderfgoed.be
www.onroerenderfgoed.be

Dit werk is beschikbaar onder de Modellicentie Gratis Hergebruik v1.0.
This work is licensed under the Free Open Data Licence v.1.0.

Dit werk is beschikbaar onder een Creative Commons Naamsvermelding 4.0 Internationaal-licentie. Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> om een kopie te zien van de licentie.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

<https://doi.org/10.55465/EBPY3985>
ISSN 1371-4678
D/2024/3241/462

////////////////////////////////////

DUITSE
GESNEUVELDEN UIT
DE EERSTE
WERELDOORLOG IN
DE VELDSTRAAT TE
WEVELGEM (W.-VL.)

Eindverslag van een toevalsvondst

MARC DEWILDE, INE DEMERRE, SIMON VERDEGEM, FRANKY WYFFELS EN
NICHOLAS MÁRQUEZ - GRANT

INHOUD

1	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PROJECT	5
2	INLEIDING.....	7
3	DE ONDERZOEKSOPDRACHT, WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET ONDERZOEK.....	9
4	AANPAK VERDER ONDERZOEK, ONDERZOEKSVRAGEN EN POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK	11
5	DE CONTEXT.....	12
5.1	LANDSCHAPPELIJKE CONTEXT.....	12
5.2	HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE CONTEXT.....	12
5.2.1	VOOR EN NA WERELDOORLOG I.....	13
5.2.2	WERELDOORLOG I (SIMON VERDEGEM).....	14
6	BESCHRIJVING VAN DE SITE	19
6.1	BODEMKUNDIGE SITUATIE	19
6.2	SPOREN EN STRUCTUREN	19
6.3	VONDSTEN	23
6.3.1	VONDSTEN GERELATEERD AAN DE GESNEUVELDEN.....	23
6.3.2	LOSSE VONDSTEN.....	28
6.4	INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE.....	32
6.5	OVERDRACHT VAN DE STOFFELIJKE RESTEN.....	33
7	SYNTHESE.....	34
8	BIBLIOGRAFIE.....	35
8.1	LITERATUUR	35
8.2	WEBSITES	35
8.3	ARCHIEFBRONNEN.....	36
9	BIJLAGEN	36
9.1	LIJST VAN FIGUREN	36
9.2	LIJST VAN PLANNEN EN KAARTEN.....	37
9.3	LIJST VAN FOTO'S	37
9.3.1	TERREINFOTO'S	37
9.3.2	3D VISUALISATIE.....	40
9.3.3	VONDSTENFOTO'S.....	41
9.4	LIJST VAN VONDSTEN.....	49
9.5	FYSISCH – ANTROPOLOGISCHE STUDIE.....	51

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN HET PROJECT

Wevelgem - Veldstraat

Projectcode	2018E236
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog	Agentschap Onroerend Erfgoed (OE) OE/ERK/Archeoloog/2015/00001
Veldwerkleider	Marc Dewilde
Locatiegegevens van het onderzochte gebied	
Provincie	West-Vlaanderen
Gemeente	Wevelgem
Deelgemeente	Wevelgem
Referentieadres	op moment van melding: Veldstraat 57 Intussen: Constant Vansteenkistestraat
Bounding box in Lambertcoördinaten (EPSG:31370)	x: 66523.99; y: 168663.25 x: 66525.80; y: 168665.07
Kadastrale informatie op moment van melding	Wevelgem, 2 ^{de} Afd., Sie B, 111G3 Intussen: Wevelgem, 2 ^{de} Afd., Sie B, 111G4
Toevalsvondst	
Datum vondst	2 juli 2018
Datum melding	3 juli 2018 (ID 300)
Dossiernummer	ID 298
CAI	https://id.erfgoed.net/waarnemingen/989650
Begin- en einddatum veldwerk	4 april 2018
Oppervlakte van het onderzoeksgebied	2,40 m ²

Terreinwerk	Geert Vynckier (veldwerkleider aOE) Marc Dewilde (veldwerkleider aOE) Serge Wackenier (Technisch assistent aOE) Norbert Clarysse (vrijwilliger)
Opmetingen, kaartmateriaal en tekenwerk	Franky Wyffels (veldtechnicus aOE) Johan Van Laecke (Landmeter-expert aOE)
Fotografie terrein en 3D visualisatie	Franky Wyffels Johan Van Laecke Marc Dewilde
Fotografie vondsten	Kris Vandevorst Ine Demerre
Conservatie vondsten	Leentje Linders (conservator aOE)
Rapportage	Marc Dewilde Ine Demerre (Archeoloog aOE) Simon Verdegem (BAAC Vlaanderen BV) Franky Wyffels Nicholas Márquez-Grant (Cranfield Forensic Institute)
Lay-out	Sylvia Mazereel (aOE)

2 INLEIDING

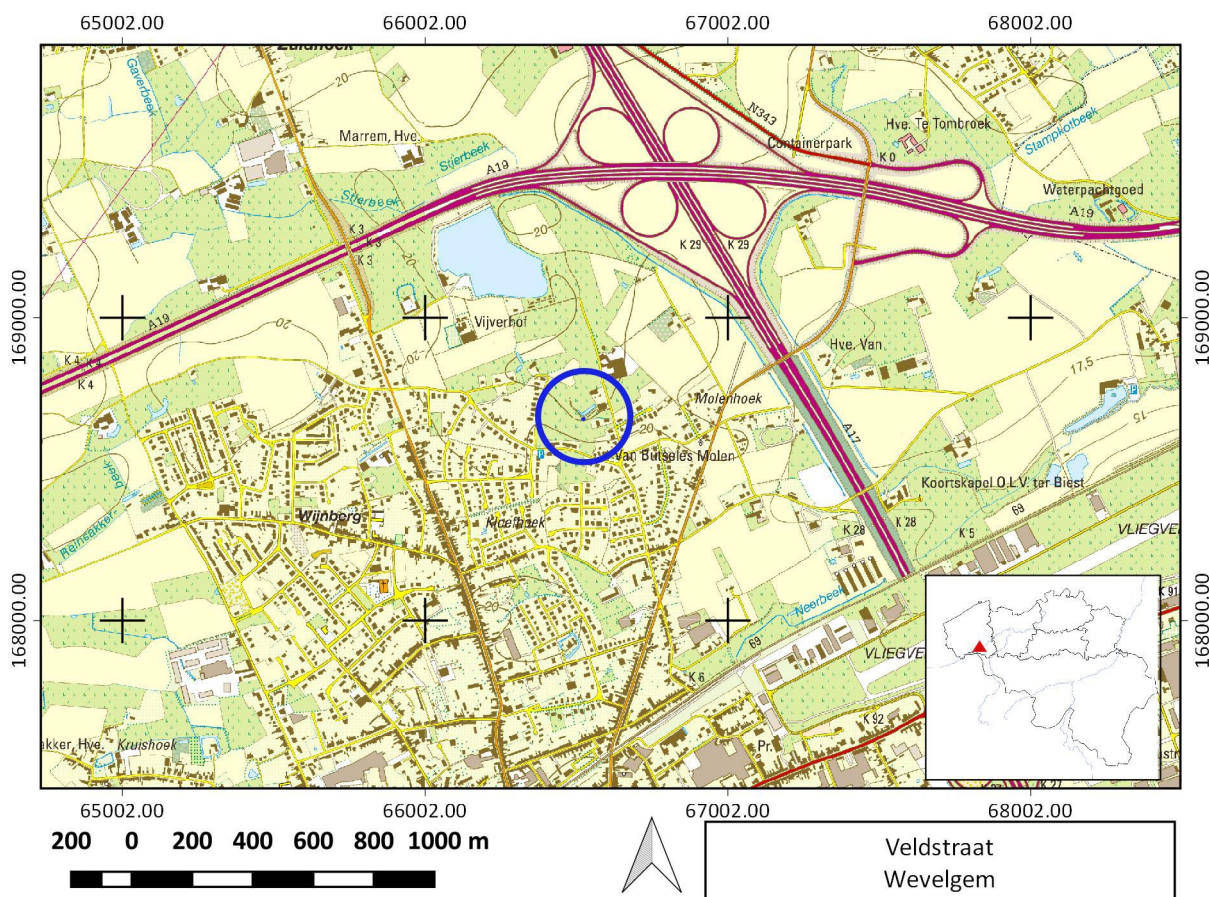
Bij de graafwerken voor een rioleringsbuis kwam op 2 juli 2018 een menselijke schedel tevoorschijn. De vondst is gedaan tussen de Vinkestraat en de Veldstraat in Wevelgem (W-Vl.) (Fig. 1-2).¹

De werken maakten deel uit van uitgebreide rioleringswerken voor de aanleg van de sociale verkaveling 'Vinkestraat' in Wevelgem (Fig. 3). Deze verkaveling werd gerealiseerd door de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal wonen. NV *Devagro* Grondwerken uit Desselgem was verantwoordelijk voor de infrastructuurwerken.

De werkzaamheden werden onmiddellijk stilgelegd en de politie is verwittigd. Commissaris Pascal Cuypers van de politiezone *Grensleie* werd op de hoogte gebracht van de procedure door de collega's uit Ieper. Hij meldde de vondst en gidste de ploeg van het agentschap naar de vindplaats. Op 4 juli voerde Onroerend Erfgoed het veldwerk uit met medewerking van de uitvoerende firma. De schedel bleek deel uit te maken van een aangesneden Duits veldgraf uit de Eerste Wereldoorlog. De opgraving kon in één dag worden afgerond.

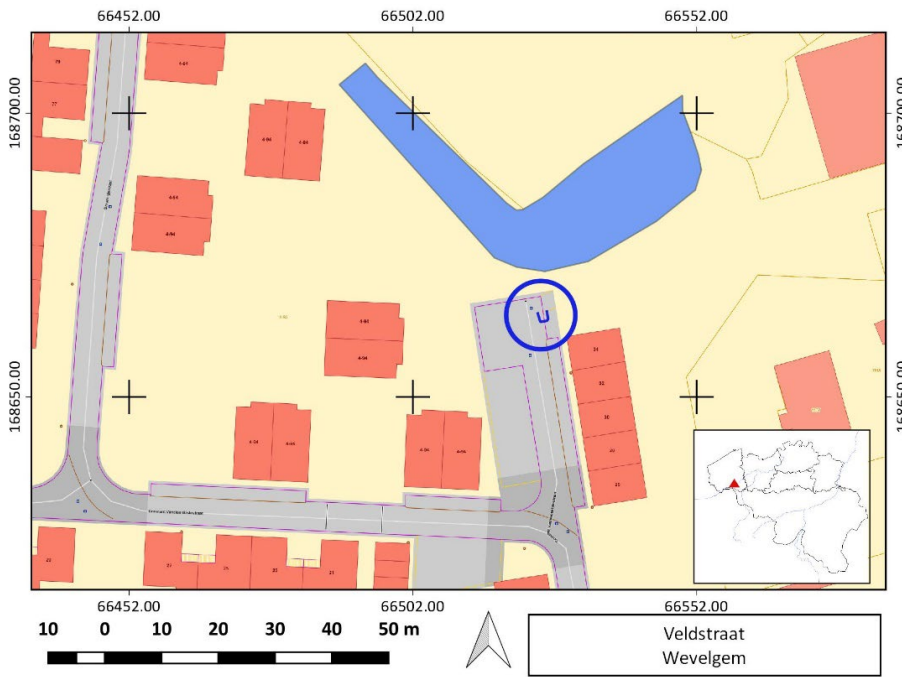
De voorwerpen die tijdens de rioleringswerken waren ingezameld, zijn mee opgenomen in het ensemble als losse vondsten.

Een maand na de opgraving waren de eerste onderzoeksgegevens en bijhorend fysisch-antropologisch onderzoek afgewerkt. De finale verwerking van het volledige vondstenensemble, de interpretatie van de site en studie van de historische context kon pas worden afgerond in 2024. De resultaten van het onderzoek vormen het onderwerp van dit eindverslag.

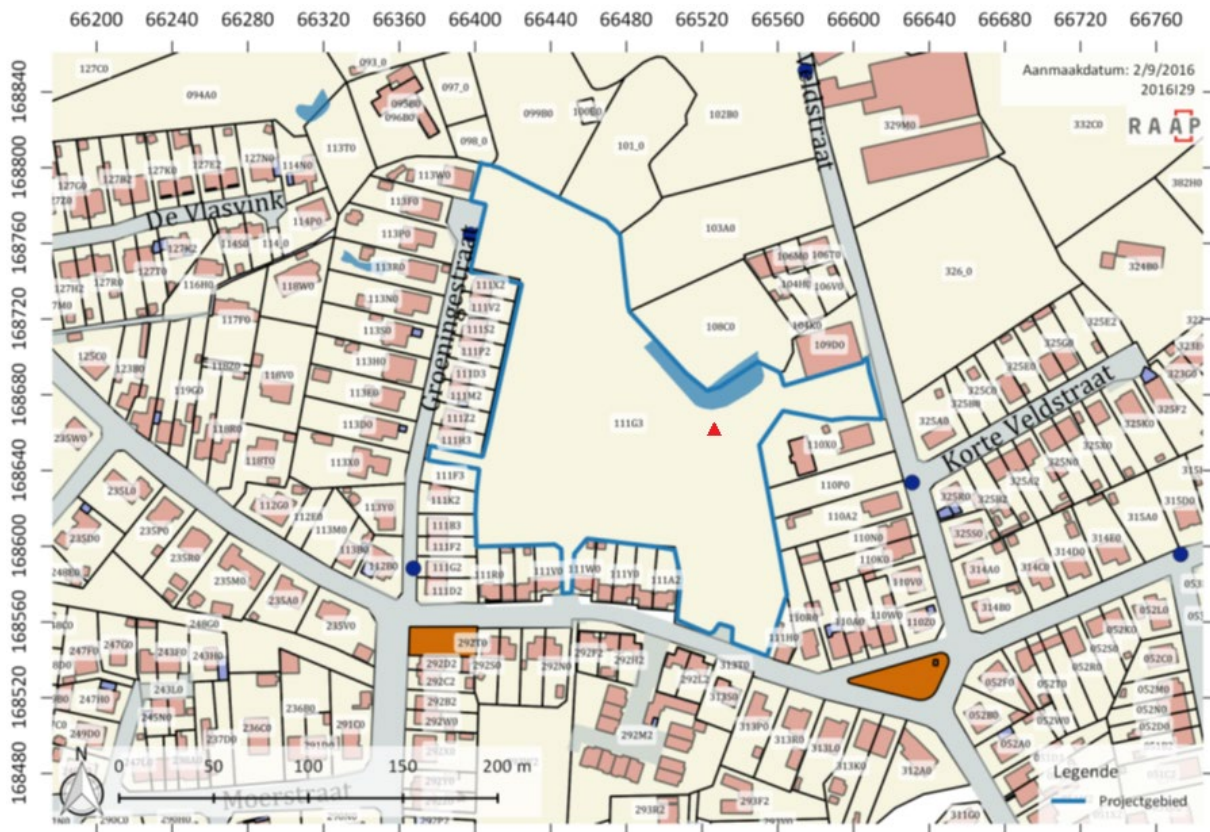

Figuur 1: Topografische kaart met situering van de vindplaats. Rechtsonder is het vliegveld van Wevelgem te zien. © Digitaal Vlaanderen.

¹ De vindplaats situeert zich waar naderhand bij de herverkaveling de Constant Vansteenkistestraat is aangelegd.

Figuur 2: Situering en aflijning van het veldgraf op het GRB. © Digitaal Vlaanderen.

Figuur 3: Kadasterplan uit 2016 met projectie van het perceel van de verkavelingswerken (blauwe lijn). Bron: Ryssaert *et al.* 2017: 9, fig. 1. © Digitaal Vlaanderen, RAAP. De toevalsvondst wordt hierop aangeduid met een rode driehoek.

3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT, WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET ONDERZOEK

Een toevalsvondst moet steeds op korte termijn behandeld worden. Hierdoor beperkte deze onderzoeksoopdracht zich tot het evalueren van het bodemarchief en het *ex situ* bewaren van het archeologisch materiaal dat dreigde vernietigd te worden. Het bureauonderzoek dat de landschappelijke, bodemkundige, historische en archeologische voorkennis van de vindplaats verzamelt, gebeurt noodzakelijkerwijze ná het terreinonderzoek. De resultaten zijn in dit eindverslag opgenomen (zie hoofdstuk 6).

Tijdens de aanleg van een rioleringsstelsel voor een sociale verkaveling in Wevelgem (W.-VI.) werd een schedel aangetroffen. De politiezone *Grensleie* meldde dit bij het agentschap, die meteen ter plaatse kwam. Door de locatie en het reeds aangetroffen materiaal, werd geconcludeerd dat het om een oorlogsgraf ging. De uitvoerende firma² zette onder toezicht van het agentschap de graafwerken verder en legden een veldgraf met vier Duitse gesneuvelden vrij.

Een voorafgaande vraagstelling was niet aan de orde. Het doel van het onderzoek beperkte zich tot inzicht verkrijgen in de aard van de aangetroffen stoffelijke resten, de archeologische sporen en vondsten, hun datering, hun relatie en eventuele fasering, alsook het *ex situ* bewaren van de vondsten en stoffelijke resten die dreigen vernietigd te worden. Om welke mensen gaat het hier? In welke omstandigheden zijn deze lichamen begraven? Wat is het verhaal achter hun overlijden?

Voor dit eindverslag werd het onderzoek meer uitgebreid. De resultaten van het archeologisch onderzoek zijn bestudeerd in het licht van de archeologische voorkennis van het gebied en de historische context om te komen tot een interpretatie van de site.

Het veldwerk stond onder leiding van Marc Dewilde (veldwerkleider) en werd uitgevoerd samen met Geert Vynckier (veldwerkleider), Franky Wyffels (veldtechnicus), Serge Wackenier (technisch assistent) en Norbert Clarysse (vrijwilliger). De bepaling van de exacte locatie van het terrein en de opmeting van de structuren gebeurden door landmeter-expert Johan Van Laecke. De menselijke resten werden zowel algemeen als in detail gefotografeerd. De foto's zijn genomen door Franky Wyffels, Marc Dewilde en Johan Van Laecke. Op basis van de foto's werd ook een gedetailleerd 3D-beeld gegenereerd van de opgravingsleuf.

Omdat het hier om een toevalsvondst gaat, is geen sprake van een voorafgaand bepaalde strategie. Het opgraven van menselijke resten vereist weliswaar de nodige specifieke aanpak. De contouren van de menselijke resten en de kuil werden digitaal en gegeorefereerd opgemeten. Het inmeten gebeurde met een *Robotic Total Station* (RTS) en *GPS-RTK* toestel in Lambert 72. De hoogtes werden geregistreerd in TAW (Tweede Algemene Waterpassing) met minimale GPS-nauwkeurigheid. Voor bijvondsten werd tijdens de opgraving gebruik gemaakt van een metaaldetector.

Na de *in situ* registratie werden de stoffelijke resten en bijhorende vondsten ingezameld. Ook de losse vondsten, verzameld tijdens de rioleringswerken in de onmiddellijke omgeving van de toevalsvondst, werden bewaard. Bij het veldwerk zélf waren geen externen betrokken voor wetenschappelijke advisering.

² NV Devagro Grondwerken. Dank aan Filip Degezelle, Matthias Demartelaere en kraanman Claude Secember voor de kundige bijstand.

Figuur 4: Werkfoto tijdens de opgraving van het oorlogsgraf. © Onroerend Erfgoed, foto: Marc Dewilde.

4 AANPAK VERDER ONDERZOEK, ONDERZOEKSVRAGEN EN POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

Gelet op het beperkte aantal sporen en vondsten wordt bij deze toevalsvondst alles in detail uitgewerkt. In een eerste verwerkingsfase werden de menselijke resten en bijhorende vondsten onderzocht. Naderhand bleek het echter ook relevant om de losse vondsten van deze site meer in detail te onderzoeken. Alle gegevens zijn immers noodzakelijk om tot een zinvolle conclusie te kunnen komen van de vindplaats.

De studie beperkt zich wel tot case-gebonden onderzoeksvragen over de aard van de vindplaats, de datering, de relatie en de fasering van sporen en vondsten. Hoewel het gaat om het onderzoek van een kleine toevalsvondst waarbij de uitwerking ervan vooral informatie biedt over deze vindplaats zélf, blijkt in beperkte mate ook informatiewinst mogelijk over de ruimere context.

In tegenstelling tot bij het terreinwerk werd voor de uitwerking van de vondsten *ex situ* alsnog beroep gedaan op externen voor wetenschappelijk advisering. De menselijk resten zijn onderworpen aan fysisch-antropologisch onderzoek door Nicholas Márquez – Grant (Cranfield Forensic Institute) (zie bijlage 9.5).

Een selectie aan artefacten werd gereinigd in het onroerendergoeddepot van Vilvoorde in functie van betere determinatie en verdere stabiele bewaring. Voor de aanvullende determinatie van het vondstenensemble en het historisch onderzoek konden we rekenen op de expertise van Simon Verdegem (BAAC Vlaanderen NV).

Aangezien de vondsten en sporen volledig worden uitgewerkt in dit verslag, is geen verder assessment nodig binnen deze context en wordt dus ook geen assessment-rapport opgenomen.

5 DE CONTEXT

5.1 LANDSCHAPPELIJKE CONTEXT

Deze toevalsvondst beslaat een zeer kleine oppervlakte. Daarom kan de beschrijving algemeen worden gehouden. De vindplaats ligt in de Zuid-Westvlaamse gemeente Wevelgem, ten noorden van de rivier de Leie. Het situeert zich verder ten zuidwesten van het klaverbladknooppunt van de A19 (ten noorden) en de A17 (ten oosten) dat ongeveer gelijk loopt met het vroegere verloop van de Stierbeek.³

Het terrein ligt in woongebied op de noordrand van de woonagglomeratie maar het perceel werd vóór de verkavelingswerken langdurig gebruikt als weiland, wat ook het geval is voor de meer noordelijk gelegen percelen (akkers en weiland).

De grafkuil situeert zich ca. 10 m ten zuiden van een waterpartij omgeven met bomen, een L-vormige waterpartij, een restant een laatmiddeleeuwse walgracht (zie ook 5.2.) (Fig. 2).⁴

5.2 HISTORISCHE EN ARCHEOLOGISCHE CONTEXT

Het gaat hier om een toevalsvondst. Het historisch en archeologisch kader kon door de snelle interventie dus pas na het veldwerk worden onderzocht. Dit onderzoek beperkt zich daarom tot de contextinformatie relevant voor de vindplaats. De hier besproken toevalsvondst dateert uit begin twintigste eeuw. Oudere en jongere historische en archeologische gegevens worden, daarom slechts beperkt behandeld. Deze informatie is meer uitgebreid terug te vinden in voorgaande bureaustudies van het projectgebied.⁵

De toevalsvondst situeert zich binnen een projectgebied dat in 2015 is onderworpen aan archeologisch vooronderzoek (bureaustudie en proefsleuvenonderzoek) door het archeologisch adviesbureau ODIN.⁶ Vervolgens is in 2016 een kleinere zone binnen het gebied verder onderzocht met boringen en proefsleuven door RAAP.⁷ Dit vooronderzoek gaf geen aanleiding tot verder archeologisch ingrijpen.

De vindplaats situeert zich noordelijk van de in 2015 aangelegde proefsleuven (Fig. 5). Boring B6.3 uit het onderzoek van 2016, situeerde zich wél ter hoogte van het veldgraf (Fig. 6). Tijdens deze boringen zijn geen waarnemingen gedaan die in de richting van een veldgraf leidden. Door het overvloedige bouwpuin in de ondergrond kon bij deze boring weliswaar niet tot in de onverstoorde moederbodem worden geboord.⁸ Bovendien is een boring slechts een lokale steekproef die gemakkelijk een kleinschalige toevalsvondst zoals deze kan missen.

³ Te zien op 19de-eeuwse kaarten Vandermaelen (1846-1854) en de Atlas der Buurtwegen (1843-1845)

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024a.

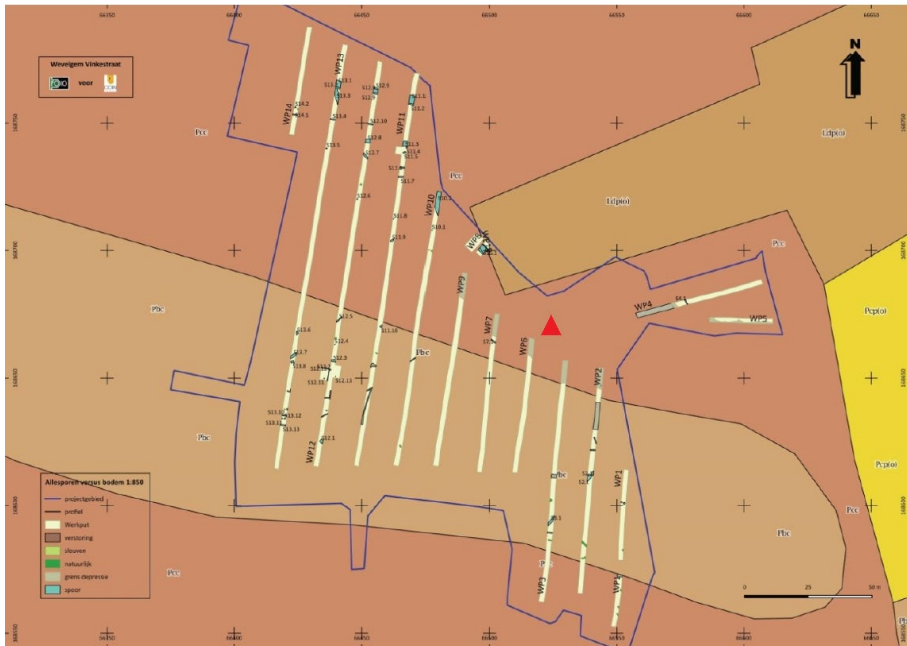
⁵ Ryssaert *et al.* 2015, Ryssaert *et al.* 2017 en Gheyle 2022 *et al.* voor Wereldoorlog II.

⁶ Ryssaert *et al.* 2015 en Inventaris Onroerend Erfgoed 2024b.

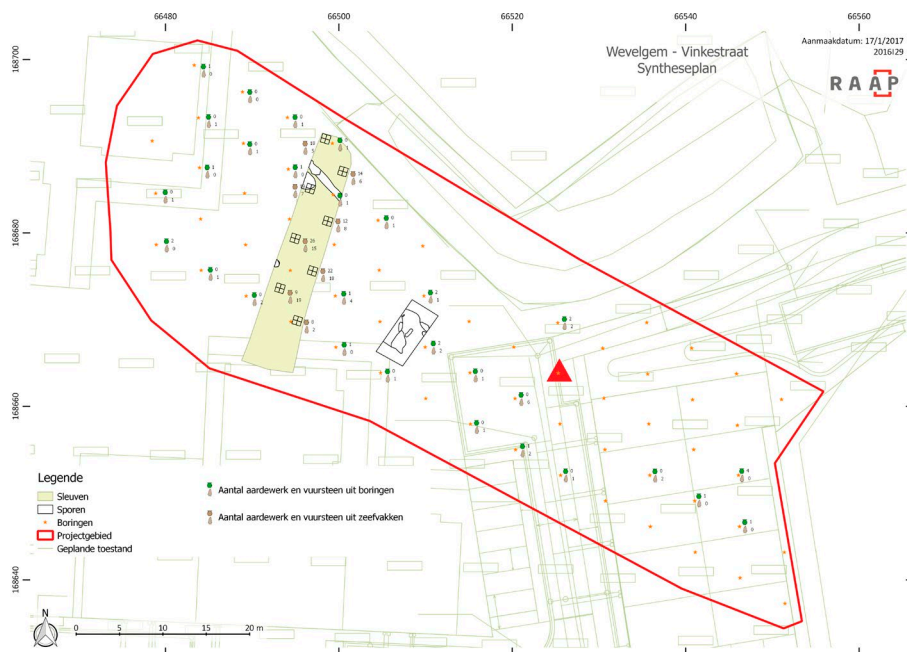
⁷ Ryssaert *et al.* 2017 en Inventaris Onroerend Erfgoed 2024c.

⁸ Ryssaert *et al.* 2017: 54.

Figuur 5: Archeologisch grondplan van het proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd in 2015 door ODIN, geprojecteerd op de bodemkaart. Bron: Ryssaert *et al.* 2017: 34, fig. 29. © Digitaal Vlaanderen, ODIN. De toevalsvondst wordt hierop aangeduid met een rode driehoek.

Figuur 6: Resultaten van het vooronderzoek, geprojecteerd op het ontwerpplan van de verkaveling. Bron: Ryssaert *et al.* 2017: 128, fig. 113. © RAAP. De toevalsvondst wordt hierop aangeduid met een rode driehoek.

Verder vond in de onmiddellijke omgeving van de toevalsvondst archeologisch vooronderzoek plaats op twee plaatsen, namelijk in 2010 op een verkavelingsproject, ca. 700 meter westelijk in de Ezelstraat⁹ en proefsleuvenonderzoek in 2012 ca. 500 meter zuidoostelijk in de Gullegemstraat op de site Kleine Molen.¹⁰ In geen van beide gevallen is men op Wereldoorlog I erfgod gestoten.

5.2.1 Voor en na Wereldoorlog I

Binnen een bredere context, situeerde Menen (en dus de plaats van de toevalsvondst) zich in het verleden weliswaar op verschillende manieren op een strategische positie:

Wevelgem ligt langs enkele belangrijke verbindingswegen naar Kortrijk die minstens teruggaan tot in de Romeinse tijd, zowel op het water (de Leie) als op land. In de 19de-eeuw werd er bovendien een

⁹ Goudie-Falckenbach *et al.* 2010; Verdegem *et al.* 2010 en Inventaris Onroerend Erfgoed 2024e.

¹⁰ Pieters & De Smaele 2012 en Inventaris Onroerend Erfgoed 2024f.

stuk hoofdspoorweg (spoorlijn 69) aangelegd door Menen dat ook tijdens de wereldoorlogen een rol speelde¹¹ en een vliegveld in Moorsele en Bissegem tijdens wereldoorlog I (zie onder). Economisch gezien bevond Wevelgem zich al van in de middeleeuwen in het centrum van de vlasnijverheid van de Leiestreek die in 1914 nog in volle bloei was.

De toevalsvondst ligt net ten zuiden van de restanten van de buitenste walgracht van een Laatmiddeleeuwse dubbele site met walgracht (Fig. 2).¹²

Op 19de en 20ste- eeuwse kaarten situeert de opgravingskuil zich tussen of nabij de toponiemen 'Kappelhoek' of 'Kapelhoek' in het noorden en de 'Kloefhoek' in het zuiden (Fig. 9)¹³.

In wereldoorlog II werd ten slotte langs de Vinkestraat (dus op of nabij het onderzoeksgebied) een Duitse *Flak Stelling* (luchtafweer) opgesteld.¹⁴

Op het verkavelingsterrein zélf waar de toevalsvondst werd gedaan, kwamen in het hierboven besproken archeologisch vooronderzoek slechts enkele bescheiden sporen en vondsten naar voor:¹⁵ Vuurstenen artefacten en handgevormde scherven uit het neolithicum tot de bronstijd, geassocieerd met een door colluvium afgedekte depressie en een paleo-bodem; Romeinse of middeleeuwse dakpan- en baksteenfragmenten; een volmiddeleeuws aardewerkfragment; greppels, kuilen en paalkuilen uit de late middeleeuwen. Ten oosten van het projectgebied is veel puin en verstoringen getuige van een vlasroterij uit de 19de – tot midden 20ste eeuw¹⁶ en ten slotte in het zuidwesten nog beperkte funderings- en uitbraakresten van het aanwezige afweergeschut uit wereldoorlog II.¹⁷

5.2.2 Wereldoorlog I (Simon Verdegem)

De vondstlocatie lag gedurende de volledige eerste wereldoorlog achter het front, in *Etappengebied*. De afstand ten opzichte van de frontlinies was zelfs danig groot dat er ook niet denderend veel infrastructuur in de directe omgeving te vinden was. Met uitzondering van de spoorwegen, spoorwegknooppunten en de vliegvelden van Moorsele en Bissegem was er weinig activiteit. Hier zou verandering in komen in de laatste weken van de oorlog.

¹¹ Het traject 'Kortrijk – Wervik' werd geopend op 14 januari 1853, aangelegd door de *Société des chemins de fer de la Flandre-Occidentale* (Allard *et al.* 2007).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2024a.

¹³ Bijvoorbeeld op de Atlas der Buurtwegen (1843-1845) en wereldoorlog I kaarten.

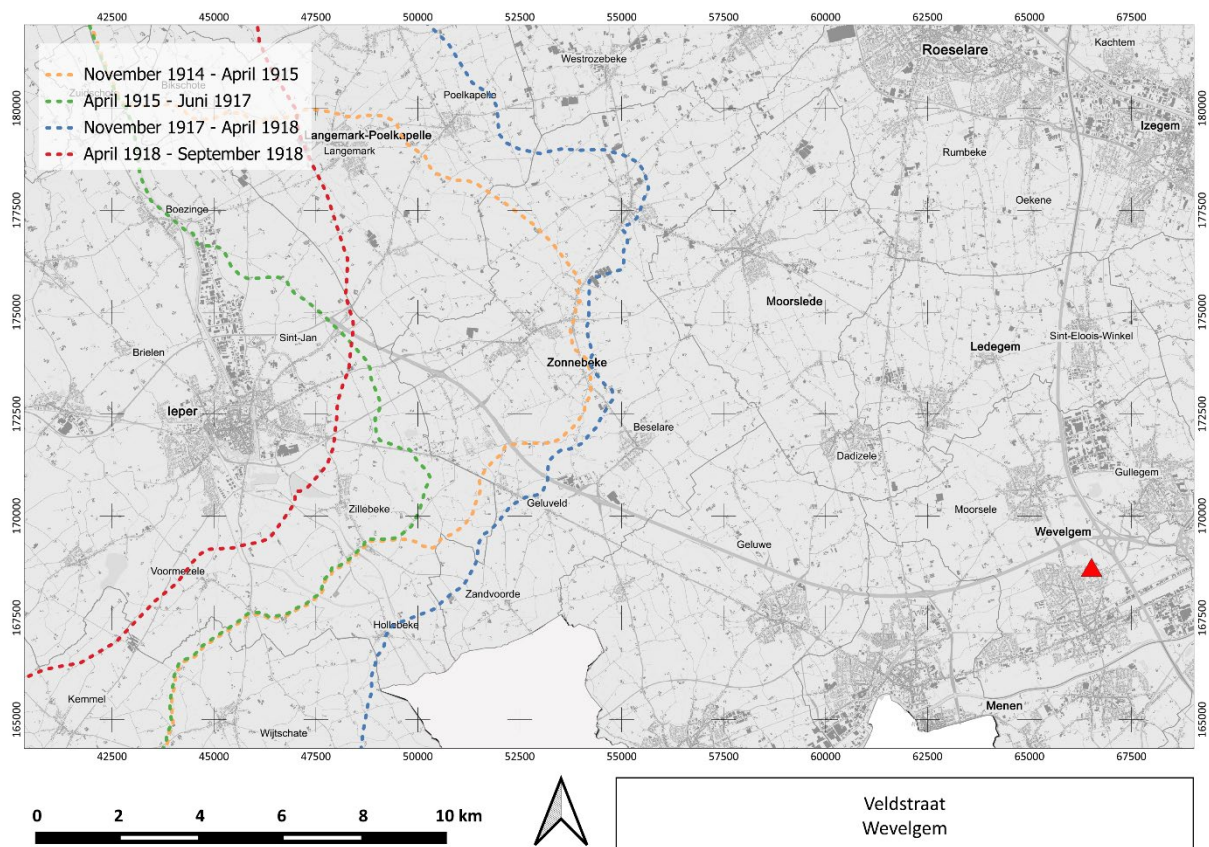
¹⁴ Gheyle *et al.* 2022 en Inventaris Onroerend Erfgoed 2024b.

¹⁵ Ryssaert *et al.* 2015 en Ryssaert *et al.* 2017.

¹⁶ Ryssaert *et al.* 2015: 20-21.

¹⁷ Ryssaert *et al.* 2015: 26, 29 en 30.

Figuur 7: Vondstlocatie (rode driehoek) ten opzichte van de verschillende frontlinies in de leperboog, geprojecteerd op de GRB-kaart. © Centrum Historische & Archeologische Luchtfotografie (CHAL), Digitaal Vlaanderen.

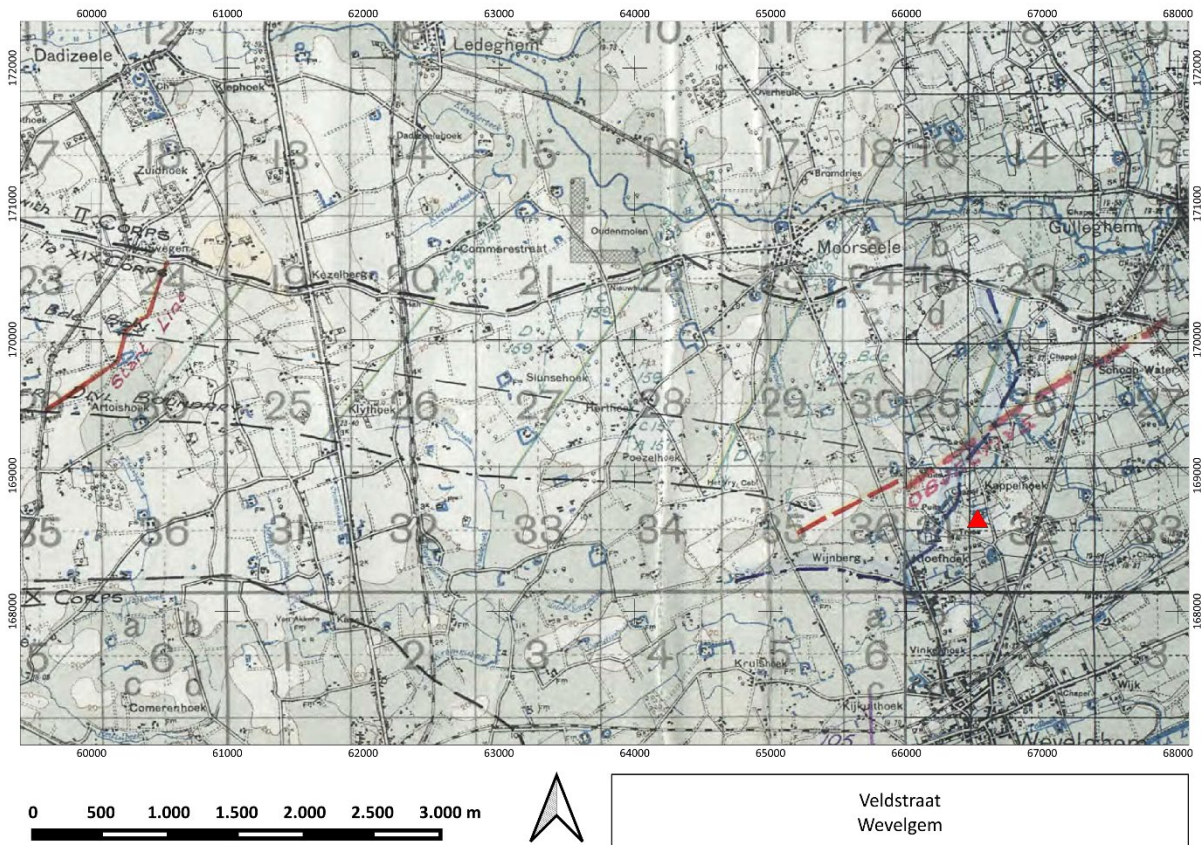
Op 28 september 1918 ging het Eindoffensief in Vlaanderen van start. In de zomermaanden werden in Frankrijk reeds de eerste successen geboekt. Dit was de eerste fase van de strategie van Ferdinand Foch. Nu stond de uitbraak uit de leperboog voorop (Fig. 7). De Legergroep Vlaanderen – een gecombineerde troepenmacht van Belgische, Britse en Franse divisies – trok ten aanval over een breed front, met groot succes. Op één dag werd meer terrein heroverd dan tijdens de volledige Derde Slag om Ieper. Het offensief viel op 30 september stil tegenover de Duitse *Flandern I – Stellung*. De verwachte ineenstorting van het Duitse front kwam er niet. In tegendeel, de Duitsers waren begonnen aan een tactische terugtocht waarbij ze weerstand boden op strategisch uitgekozen plaatsen.¹⁸ Op 14 oktober werd het offensief hernieuwd (Fig. 8). De Duitsers hadden verse divisies laten aanrukken en konden zich verschansen in de *Flandern I-Stellung* ongeveer ter hoogte van de westelijke rode lijn op Fig. 8. Deze was gedurende de oorlog niet gebruikt waardoor onkruid en andere begroeiing hoog stond zodat machinegeweernesten en bunkers op natuurlijke wijze sterk gecamoufleerd waren. Desalniettemin viel ook deze lijn snel. De geallieerden hadden deze keer voor de verrassing gekozen en waren zonder voorbereidende artilleriebeschieting ten aanval getrokken. Achter een rollende barrage trokken Franse en Britse divisies vlot op tot 7 à 8 kilometer diep. Op 15 oktober ging de opmars verder en tussen Desselgem en Kortrijk kon de Leie op 16 oktober overgestoken worden. Zo kwam de vondstlocatie achter het geallieerde front te liggen.¹⁹

De Britse 35ste Divisie had de opdracht om op te rukken in de richting van Bissegem. Hun startpositie lag tussen Dadizele en Geluwe (Fig. 8, linkse rode lijn). Links van hen trok de 36ste Divisie mee in de aanval, rechts van hen de 41ste Divisie. Aanvankelijk verliep de opmars vlot en kon ongeveer 6000 m terrein veroverd worden. De 36ste divisie ondervond echter moeilijkheden net ten westen van Gullegem waar zwaar machinegeweervuur verder oprukken onmogelijk maakte. Daarom moest ook

¹⁸ Devos *et al* 2014, 463-472.

¹⁹ Devos *et al* 2014, 472-473.

de linkerflank van de 35ste Divisie achterblijven. Op het einde van 14 oktober lag het front langs Kloefhoek en Kapelhoek – dus vlakbij de vondstlocatie (Fig. 9, blauwe lijn). De hoogste grond daar was echter nog niet ingenomen. En dat was essentieel voor de volgende fase waarbij de Leie diende overgestoken te worden. Hiervoor moest alle hoger gelegen posities in handen zijn om te vermijden dat Duitse observaties deze operatie zouden bemoeilijken. Daarom moest de 35ste Divisie de volgende dag (15 oktober) opnieuw in de aanval gaan om nu wel op te rukken tot voorbij Kapelhoek.²⁰

Figuur 8: Vondstlocatie geprojecteerd op een militaire kaart van de Britse 35ste Divisie die de vooruitgang op 14 oktober weergeeft. © National Archives: WO95/2470/1.

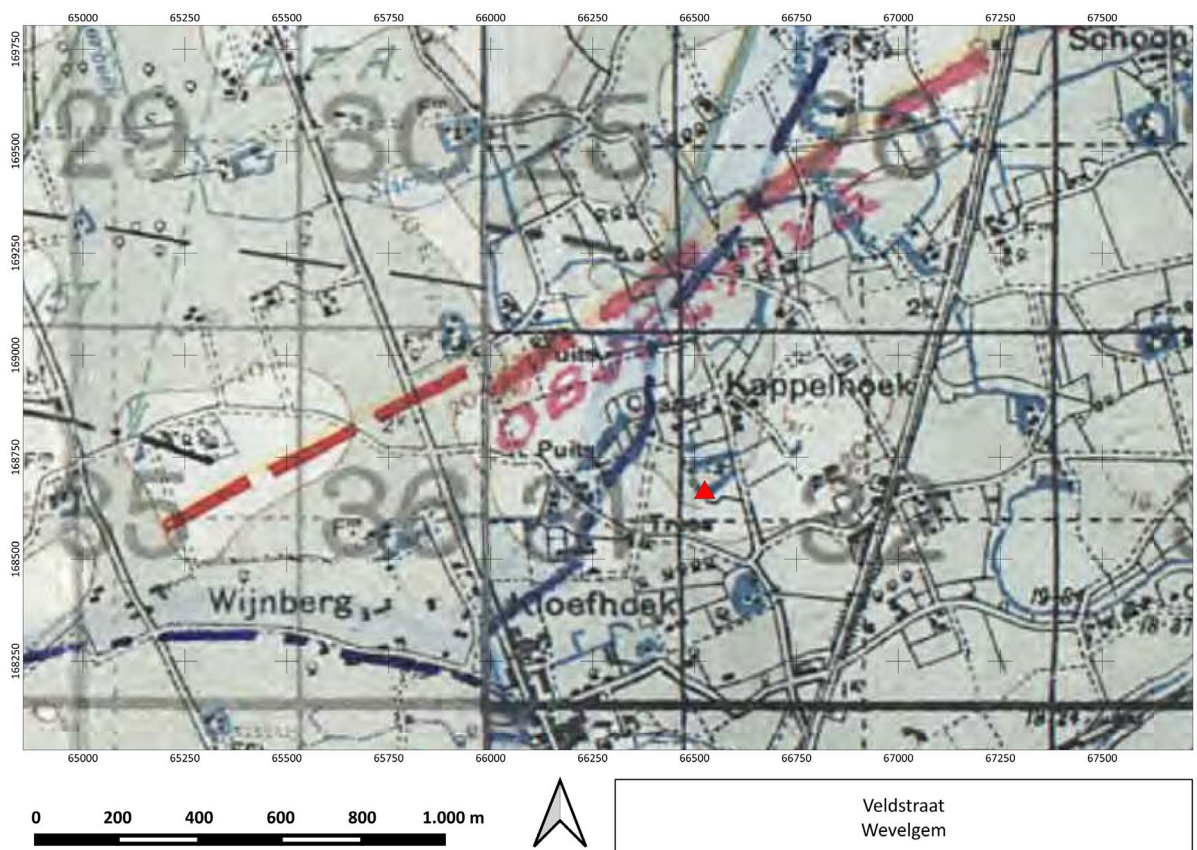
Ter hoogte van de vondstlocatie was het de Britse 105de Brigade die op 14 oktober voorop ging in de aanval. Het 15de bataljon van het *Cheshire Regiment* leidde, met achtereenvolgens het 15de bataljon *Sherwood Foresters* en het 4de bataljon van het *North Staffordshire Regiment* in hun kielzog. Er stond die ochtend een dichte mist. Aanvankelijk was deze gunstig omdat deze de troepenbewegingen op het verzamelpunt verhulde. Na verloop van tijd werd de mist ook een nadeel want de aanvallers raakten hun weg erdoor kwijt. De eerste golf – de *Cheshires* – stootten nog op aanzienlijke tegenstand, maar al bij al werden de doelen vlot bereikt. Onderweg werden ruim 120 Duitsers gevangengenomen – waaronder 8 officieren – en kanonnen, mortieren en machinegeweren buitgemaakt. De nieuwe linie werd onmiddellijk geconsolideerd en voorbereidingen werden getroffen tegen de verwachte tegenaanval. Die kwam er echter niet en even later trokken de *15/Sherwood Foresters* gevolgd door het *4/North Staffordshire* door de linie om de opmars verder te zetten. Ook zij bereikten hun doel ter hoogte van *Cabin Copse* – ter hoogte van de huidige Ezelstraat in Wevelgem – in het noorden en *Admiral Farm* (Wijnberg) in het zuiden. Door de mist waren ze echter te veel naar het zuiden opgeschoven waardoor de linkerflank geen aansluiting had met naburige troepen (Fig. 9, blauwe lijn).²¹ Daarom werd het *4/North Staffordshire* bevolen om verder op te rukken naar de linkerflank van de *15/Sherwood Foresters* en daar het gat te vullen. Zij drongen door tot een linie op een kleine 500 m

²⁰ War Diary 35 Division Headquarters (WO95/2470/1)

²¹ De Rode lijn op op figuur 8 en 9 was het doel. Ze bereikten op het einde van 14 oktober uiteindelijk de blauwe lijn.

ten westen van de lijn Kloefhoek – Kapelhoek. Deze laatste lijn liep min of meer langsheen de vondstlocatie en was bemand door Duitse troepen in een hernieuwde poging om de aanval te stoppen.²²

De volgende dag – 15 oktober 1918 – hernieuwden de *4/North Staffordshires* de aanval in de richting van Kloefhoek en Kapelhoek. Ze ondervonden er aanzienlijke weerstand in de vorm van machinegeweervuur uit de huizen in de buitenwijken van Wevelgem. Maar desalniettemin konden deze de aanval niet tot staan brengen. In de namiddag bereikten ze de weg tussen Wevelgem en Gullegem, waardoor de vondstlocatie dus achter hen kwam te liggen.²³

Figuur 9: Detail van de bovenstaande militaire kaart van de Britse 35ste Divisie ter hoogte van de vondstlocatie (rood vierkant). De rode lijn was het geplande doel, de blauwe lijn het behaalde doel op 14 oktober 1918. © National Archives: WO95/2470/1.

Tegenover de Britse 35ste Divisie stond de Duitse 40ste Divisie, afkomstig uit de deelstaat Saksen. Ten westen van Wevelgem was het *Königl. Sächs. Grenadier-Reserve-Regiment Nr. 100 (GRR 100)* in de linie. Zij vingden de eerste golf van de aanval op. Meer naar achter, ter hoogte van Wevelgem, was het *Königl. Sächs. 5. Inf.-Regiment "kronprinz" nr. 104 (IR 104)* opgesteld. Deze twee eenheden waren de twee hoofdmachten die zich in het gebied nabij de vondstlocatie bevonden toen de Britten in de aanval trokken. Uit de regimentsgeschiedenis is echter af te leiden dat ook (delen van) andere eenheden in de chaos van de strijd nabij moeten zijn geweest. Het zal bijgevolg niet mogelijk zijn om exact te bepalen van welke eenheden daar soldaten zijn verloren. Een kort relaas van de feiten vanuit het Duitse perspectief kan echter wel:

Het 3de bataljon van het *GRR 100* hield zich op in de verzamelplaats achter de eerste linie. De rest van het regiment bevond zich verder naar voor en zou de eerste slag opvangen. Toen op 14 oktober om

²² War Diary 105 Infantry Brigade (W095/2486/3)

²³ War Diary 105 Infantry Brigade (W095/2486/3)

6u30 het Britse artillerievuur losbarstte, begrepen ze bij het 3de bataljon dat de verwachte aanval was begonnen. De regimentsgeschiedenis geeft de volgende passage weer:

“Bald tauchten gespensterhaft im Nebel Gestalten auf. Verwundete aus der vordersten Linie. “Der Tommy ist durch...” Zwei Stöße trafen das Regiment, die ihm verhängnisvoll wurden. Ein weitausholender Stoß kam von Norden, ein schwächerer von Süden her. Unter dem Schutz künstlichen und natürlichen Nebels gelang es dem Engländer, in den Abschnitt von allen Seiten einzudringen. Erbitterte Einzelkämpfe spielten sich ab.”²⁴

Ondanks het hevige verweer en de harde man-tot-mangevechten, bleek al snel dat de situatie niet houdbaar was en vanuit het regimentshoofdkwartier kwam het bevel om zich terug te trekken tot de hoogte langs de weg Moorsele-Wevelgem – dus min of meer de lijn Kloefhoek-Poezelhoek – om daar opnieuw posities in te nemen en de verdediging te hervatten. Daar aangekomen kregen ze versterking van de 40ste Divisie die ondertussen ook in gereedheid was gebracht. Naar het einde 14 oktober toe viel de aanval even stil en de nacht bracht enig soelaas. De hoofdmoot van het regiment werd afgelost en trok richting Kortrijk voor welverdiende rust.²⁵

De volgende ochtend trokken kleine delen van het *GRR 100* alsnog opnieuw naar het front. Ze werden er onder het bevel van *IR 104* geplaatst. Op dat moment hernieuwden de Britten de aanval nabij Kloefhoek-Kapelhoek. De Duitse eenheden tegenover hen boden kranig weerstand, maar het was tevergeefs. In de late namiddag werd het bevel gegeven om zich tot over de Leie terug te trekken en de bruggen op te blazen. Hiermee verlieten de laatste Duitse eenheden het gebied ter hoogte van de vondstlocatie.

Het was dus ten laatste op 14 of 15 oktober 1918 dat de hier besproken Duitse militairen nabij de vindplaats zijn gesneuveld.²⁶

²⁴ Martin 1924, 151.

²⁵ Martin 1924, 150-153.

²⁶ Martin 1924, 153-154; Wolff 1925, 387-388.

6 BESCHRIJVING VAN DE SITE

6.1 BODEMKUNDIGE SITUATIE

De toevalsvondst bevindt zich in zandlemig Vlaanderen, ten noorden van de alluviale Leievallei in een licht golvend landschap met kleine hoogteverschillen (12 tot 20 m). De bodemkaart typeert de vindplaats zelf als vochtige zandleem (Pcc), in een heel lichte natuurlijke depressie (ca. 19 tot 20 m) ten noorden van een iets hoger gelegen strook van drogere zandleem (Pbc) (ca. 21 - 22 m) (Fig. 5).²⁷

Door de beperkte omvang van de toevalsvondst werden geen specifieke bodemkundige waarnemingen gedaan. Het maken van bodemkundige referentieprofielen was binnen de context van het terreinonderzoek niet van toepassing.

6.2 SPOREN EN STRUCTUREN

Tijdens de rioleringswerken is bij het leggen van een waterput een oost-west georiënteerde sleuf gegraven waarbij een grafkuil werd aangesneden. In het profiel werden een schedel en botten zichtbaar (Fig. 10 en 11). De oostelijke grens alsook de onderkant van de grafkuil waren al min of meer af te lezen uit het profiel. De westelijke grens van de kuil is verstoord door de voorgaande graafwerken. Tot ca. 50 cm boven de stoffelijke resten vertoonde de zandleembodem een blekere, uitgeloopte kleur. Onderaan de kuil komt een smalle donkere strook overeen met het oppervlak waar zich de skeletten en organische bijvondsten situeerden (zie onder).

Figuur 10: Zicht vanuit het Noorden op de werkzaamheden met de aangesneden grafkuil op de voorgrond. © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.

²⁷ Ryssaert et al. 2015: 10 en Ryssaert et al. 2017: 21-23.

Figuur 11: Profiel van de rioolsleuf, Zicht vanuit het Noordenwesten. © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.

Na het geleidelijk afgraven (met behulp van een kraan) kwam een rechthoekige grafkuil van meer dan 1,5 m op meer dan 1,7 m aan het licht, waarin de stoffelijke resten van vier individuen zijn teruggevonden.

Enkel van het oostelijke skelet (S4) bleef nog één schedel in situ bewaard tegen de eerder opgegraven sleuf. Het meeste westelijke skelet (S1) was ongeveer in de lengte voor de helft reeds weggegraven (behalve het nog bewaarde rechter onderbeen). Op basis van de eerder ingezamelde losse botresten moet er minstens nog een vijfde individu ten oosten van de kuil hebben gelegen.

De lichamen zijn naast mekaar neergelegd, enigszins op de rechterzijde, noord-zuid georiënteerd met het hoofd (schedel) in het noorden.²⁸ De armen lagen naast het lichaam gebogen, zodat de handen op het bekken rustten. Het meest oostelijke skelet (S4) ligt onderaan. Dit lichaam is dus als eerste in het graf gelegd. De linkerarm van dit skelet (S4) ligt in anatomisch verband naar buiten gebogen. De arm lag wellicht tegen de wand van de grafkuil en ligt zo geplooid omdat het lichaam vermoedelijk onder de oksel is gedragen (Fig. 12).

Enkele onderdelen van het standaard uniform (vest, broek, riem en bretellen) bleven bewaard. De vondsten toonden al snel aan dat het om Duitse soldaten uit de Eerste Wereldoorlog ging. De schoenen waren afwezig. Eén soldaat is begraven met (het deksel van) zijn eetgamel.

²⁸ TAW 19,30 m

Figuur 12: Orthofoto afgeleid uit de 3D-weergave van het vrij-gelegde veldgraf. Aan de linkerkzijde is een vijfde skelet weggegraven, van links naar rechts Skelet S1, S2, S3 en S4. © Onroerend Erfgoed, 3D bewerking: Johan Van Laecke.

Figuur 13: Zicht van de opgravingskuil vanuit het Westen (boven naar onder skelet S1, 2, 3 en 4). © Onroerend Erfgoed, foto: Johan Van Laecke.

Figuur 14: Werkfoto van tijdens het vrij leggen van de skeletten © Onroerend Erfgoed, foto: Marc Dewilde.

Uit de fysisch-antropologische studie blijkt dat het botmateriaal eerder middelmatig is bewaard en dat er eigenlijk sprake is van minstens vijf individuen (zie bijlage 9.6). Van het vijfde skelet, dat is weggegraven in de eerste fase van de rioleringswerken, zijn slechts enkele beenderen gerecupereerd o.a. een opperarmbeen, stukjes kaakbeen en een schedel.

De leeftijden van deze individuen liggen ver uiteen (van 17 tot 45 jaar). Hun gestalte varieert van 1,5 tot 1,83 m. De tanden tonen een slechte tandhygiëne en er zijn aanwijzingen voor aandoeningen als *Schmorl's Nodes*²⁹ en *rachitis* of de Engelse ziekte.³⁰ Op de schedel van één van de individuen is er ten slotte een aanwijzing voor *peri-mortem traumata*.³¹

6.3 VONDSTEN

Omdat het hier om een toevalsvondst gaat en het bovendien een kleine opgraving was, worden alle vondsten uitgewerkt. Het vondstenensemble kan opgesplitst worden in 2 delen. Enerzijds de vondsten die op de skeletresten werden teruggevonden, anderzijds de vondsten die als losse vondsten zijn ingezameld voorafgaand aan de melding. Hieronder worden beide groepen afzonderlijk besproken.

6.3.1 Vondsten gerelateerd aan de gesneuvelden

De vondsten uit het veldgraf bestaan hoofdzakelijk uit uniformonderdelen: fragmenten textiel en diverse metalen gespen, haken en knopen. Opvallend is dat de schoenen ontbreken. Globaal gezien zijn de vondsten per individu erg gelijkend. Daarom zal eerst een algemeen beeld geschetst worden van het Duitse uniform in 1918. Vervolgens wordt per individu een overzicht gegeven van de onderdelen die op het lichaam zijn aangetroffen.

6.3.1.1 Algemeen

6.3.1.1.1 Tuniek

Tot het begin van de 20ste eeuw was het Duitse Leger uitgerust met kleurrijke uniformen. Deze *Bunter Rock* of *Dunkelblau* uniformen verschilden van kleur per legeronderdeel (bvb. infanterie, jagers, enz.) en/of per deelstaat (bvb. Pruisen, Beieren, enz.).

De term 'donkerblauw' werd gebruikt als algemene naam voor alle uniformen van dit type, dus dit konden ook andere kleuren zijn.

De traditie van felgekleurde uniformen stamde uit de periode dat legeraanvoerders vanop afstand hun eenheden moesten kunnen onderscheiden tussen de rookwolken van de toenmalige vuurwapens. Veranderende krijgstechnieken en -tactieken maakten dit gebruik echter overbodig en leidde tot de introductie van camouflerende kleuren die de troepen net minder zichtbaar zouden maken.³²

In Duitsland begon men in 1907 met de ontwikkeling van een nieuw uniform in *Feldgrau*, dat in 1910 volledig geïntroduceerd was. Dit *Model 1907/10* uniform was voorzien van gekleurde biezen om legeronderdelen van elkaar te onderscheiden. Met dit model ging het Duitse Leger dus de oorlog in. De grote vraag naar uniformen leidde echter tot de vervaardiging van een vereenvoudigd model om hieraan te kunnen voldoen. Eens de tekorten waren weggewerkt, werd opnieuw overgeschakeld naar de productie van het *Model 1907/10*. Nog in 1915 zou alsnog een volledig nieuw model geïntroduceerd

²⁹ Ruggengraatproblemen

³⁰ Botaandoening door tekort aan vitamine D

³¹ Letsels opgelopen kort voor of bij de dood

³² Somers 2005b, 511.

worden. De *Model 1915 Feldbluse* werd in oktober 1915 geïntroduceerd voor alle onderdelen en alle deelstaten. Enkel Beieren stapte pas in maart 1916 over.³³

Het *Model 1915* was in feite een vereenvoudigde versie van het *Model 1907/10* dat naast gemakkelijker te produceren (eenvoudige achterzijde en manchetten) vooral beter was aangepast aan de moderne oorlogsvoering. Zo zijn de knopen vooraan verborgen achter een gulp en werden de kleurrijke biezen achterwege gelaten. De knopen, *Taillehaken* en *Seitenhaken*³⁴ werden ook aangepast. Enerzijds werden ze niet langer geproduceerd in messing of staalplaat maar in zink. Anderzijds was de uitvoering ook licht gewijzigd. De nieuwe knopen waren niet langer voorzien van een opstaande rand maar hadden een volledig vlak met een grotere kroon.³⁵

6.3.1.1.2 Broek en bretellen

Alle eenheden waren uitgerust met een lange wollen broek, de *Tuchhosen*, in het kleur *Feldgrau*. De broeken waren voorzien van zijzakken die dichtgemaakt konden worden met een knoop. Achteraan was een stoffen band met gesp voorzien om de maat aan te passen. Aan de bovenzijde waren rondom knopen voorzien voor de bevestiging van de bretellen (*Hosenträger*). Langs de buitenzijde zat een bies. In tegenstelling tot de tuniek, onderging de broek geen grote veranderingen doorheen de oorlog. De uitvoering bleef grotendeels ongewijzigd.³⁶ Er werden geen referenties gevonden over specifieke modellen bretellen uitgevaardigd door het leger. Op foto's zijn ook vaak meerdere versie tegelijk te zien. Vermoedelijk deed het leger aankopen op de civiele markt en deelde deze uit aan de troepen.

6.3.1.1.3 Overjas

De *Model 1894 Mantel* was het eerste model overjas dat in een grijze stof werd vervaardigd. De jassen konden worden dicht gemaakt met 6 grote, vlakke knopen. Op de rug was een halve tailleband voorzien zodat de pasvorm kon aangepast worden.³⁷

Dit model werd echter aanzien als zwaar en oncomfortabel. Daarom werd in 1908 een aangepaste versie uitgebracht waarbij onder andere de voering werd weggelaten waardoor het gewicht drastisch verminderde. Het model werd in 1915 nog twee maal aangepast. Het laatste model, de *Model 1915 Einheitsmantel*, was een uitvoering die werd uitgebracht voor bereden en niet-bereden troepen. De grootste verandering was de kleur die nu ook *Feldgrau* was en dus dicht bij de kleur van de tuniek aanleunde. Andere details werden ook nog aangepast maar zijn subtieler (bvb. de kraag, manchetten, enz.) eVolgens bepaalde bronnen zouden de blanke knopen ook vervangen worden naar knopen met de keizerlijke kroon. Er zijn echter ook bronnen en voorbeelden van *Einheitsmantels* met blanke knopen.³⁸

³³ Somers 2005b, 511-512.

³⁴ *Taillehaken* (taillehaken) zijn haken die achteraan het uniform zijn bevestigd, ter hoogte van de heup. Ze hebben de vorm en uitvoering van een knoop maar vormen een haak waarin de gordel kan gedragen worden om een deel van het gewicht op te vangen.

Seitenhaken zijn haken die op de zijkant van het uniform zijn bevestigd, op dezelfde hoogte als de *Taillehaken*. De functie is identiek, maar de uitvoering eenvoudiger.

³⁵ Somer 2005b, 584-594; Kraus 2004, 152-157.

³⁶ Somer 2005b, 746-755; Kraus 2004, 170-179.

³⁷ Somer 2005b, 722; Kraus 2004, 180.

³⁸ Somer 2005b, 731; Kraus 2004, 190-197.

6.3.1.2 Individu 1:

Tuniek	<i>Tailenhaken</i> voor de gordelsteun aan de achterzijde van het uniform (fragment) (vondstnummer S1-5) <i>Seitenhaken</i> voor gordel zijkant uniform (fragment) (S1-6)
Broek en bretellen	2 IJzeren bretelspanners ³⁹ (S1-2) IJzeren bretelgesp (S1-3) IJzeren broekspangesp (S1-4) Bretellus met bevestigingssoog (fragment) (S1-7)
Overjas	Textielfragmenten van een M1915 <i>Feldgraue Einheitsmantel</i> (S1-1)
Onbekend	Afdekkapje in koperlegering (6 cm hoog, 1 cm diameter) (fragment) (S1-8)

6.3.1.3 Individu 2:

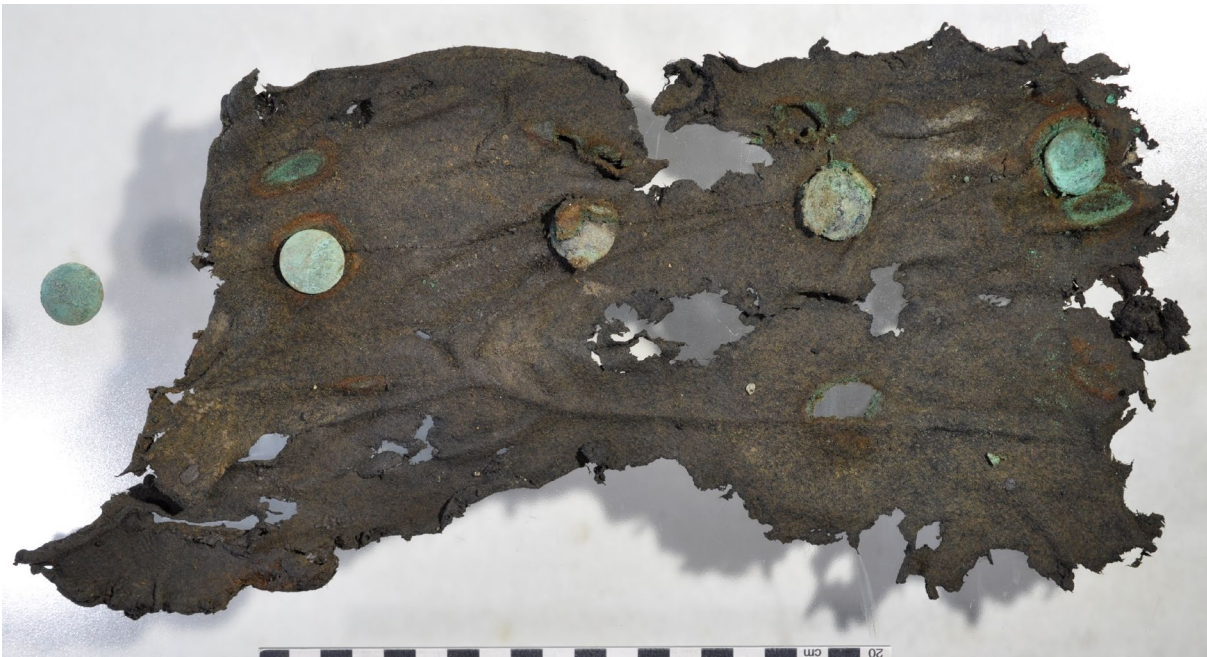
Tuniek	2 <i>Tailenhaken</i> (in zink, met afbeelding van een kroon) voor gordel achterzijde uniform (S2-1) 2 fragmenten van een <i>Seitenhaken</i> (zink) voor gordel zijkant uniform (fragment) (S2-2)
Broek en bretellen	Metalen bretel- of broekgesp (3,5 x 2,8 cm) met dubbele angel (S2-3) 8 bretel- of broekgespfragmenten (S2-4)
Overjas	Textielfragmenten van een Duitse overjas: een M1915 <i>Einheitsmantel</i> (S2-5)

6.3.1.4 Individu 3:

Tuniek	2 <i>Tailenhaken</i> (met afbeelding van een kroon) voor gordel achterzijde uniform (S3-4) <i>Seitenhaken</i> voor gordel zijkant uniform (fragment) met uniformfragment (S3-5)
Broek en bretellen	Bretellus (fragmenten) met rivet en ringfragment (S3-2) 2 spangesen voor bretellen (S3-3)
Overjas	Fragment M1915 <i>Einheitsmantel</i> met 5 dezelfde blanke koperen knopen (waaronder 1 losse knoop) (2 cm diameter) (S3-1) (Fig. 15) Verschillende textielfragmenten, wellicht van zowel een M1915 <i>Bluse</i> als een <i>Einheitsmantel</i> (S3-6) (Fig. 16)
Overige	Stuk gebreide stof, vermoedelijk van een trui of sok (S3-6) (Fig. 16) IJzeren knoop (1,7 cm diameter) (S3-7) Deksel eetgamel (zestal fragmenten) (S3-8) (Fig. 17)

³⁹ Knopen en haken zijn niet langer in koperlegering zoals bij het M1907/10 *Feldrock* uniform, maar in ijzer.

////////////////////////////////////

Figuur 15: Fragment van een M1915 *Einheitsmantel* met 5 bijhorende knopen (afkomstig van individu 3, vondst S3-1). © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.

Figuur 16: Textielfragmenten afkomstig van individu 3 mogelijk van zowel een M1915 *Bluse* als *Einheitsmantel*. De gebreide fragmenten zijn wellicht van een trui of sok (vondst S3-6). © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.

Figuur 17: Fragmenten van het deksel van een gamel, teruggevonden bij individu 3 (vondst S3-8).
© Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.

6.3.1.5 Individu 4:

Tuniek	Textielfragment van een M1915 <i>Bluse</i> met koperen M1907/10 <i>Feldrock</i> uniformknopen met kroon (2 cm diameter) De knopen zijn dus vermoedelijk herbruikt van dit ouder type uniform. (S4-1, Fig. 18)
	Uniformfragmenten in textiel, mogelijk van zowel M1915 <i>Bluse</i> als <i>Einheitsmantel</i> (S4-5)
	Ijzeren ring van knoopshaak met afbeelding van een kroon (fragment) van een M1915 <i>Bluse</i> uniform (S4-4)
Broek en bretellen	8 lederen bretellusfragmenten (S4-2)
	Textielfragment van een broek (S4-5)
Overjas	Fragment stoffen tailleband van een M1915 <i>Einheitsmantel</i> (4 cm breed) met blanke koperen knoop (2 cm diameter) (S4-3)

Figuur 18: Fragment van M1915 Bluse uniform van individu 4 met koperen knopen gerecupereerd van een Feldrock uniform (vondst S4-1).
© Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.

6.3.2 Losse vondsten

Bij de verwerking van de onderzoeksresultaten in functie van dit eindverslag konden bijkomende collectie losse vondsten worden toegeschreven aan de site.

Deze werden ingezameld tijdens de rioleringswerken voorafgaand aan de toevalsvondstmelding. De exacte context kan niet meer worden gereconstrueerd. De vondsten werden wel gesignaleerd bij de initiële vondstmelding dus deze moeten in de omgeving van het veldgraf gevonden zijn. Het meeste materiaal sluit bovendien goed aan bij de *in situ* gerecupereerde vondsten uit de toevalsvondst. Het gaat voornamelijk om militaire uitrusting en bewapening.

6.3.2.1 Aardewerk en glas

- 2 kopjes in industrieel wit aardewerk met polychrome motieven (planten, dieren en geometrische patronen) (scherven, LV1)
- Onderkant van een cilindrische maatbeker in doorzichtig glas (5 cm buitendiameter) met in glas verwerkte maataanduidingen [25], [50], [75] en [100] (LV2)
- Groene fles- of glasbodem met standvoet (5 cm diameter) en breder uitlopend bol lichaam (LV2)

Deze losse vondsten zijn mogelijk niet gerelateerd aan de wereldoorlog I context.

6.3.2.2 Leer en textiel

- riemfragment (2,5 cm breed) (LV3)
- 2 textielfragmentjes van een uniform (niet verder te determineren) (LV13)
- Stukje textiel (LV20)
- Leerfragment van een *Spatentasche* (spade-tas) (LV14)

6.3.2.3 Kunststof

- Kleine kam (7,6 x 2,5 cm) in bakeliet zonder opschriften (LV5)

6.3.2.4 Metaal

- 2 bajonetten van het Model M1898/05. Eén waarvan met een beter bewaard houten heft met gearceerde indrukken voor meer grip) (LV6 en 7)
- Mogelijk uiteinde bajonetschede (LV24)
- 2 spadekoppen: Model M1898/99 en een recenter model, M1898/1909 (LV8 en 9)⁴⁰
- Britse Riemgesp met bewaard stuk leren riem (3,3 x 3,5 cm) (LV11) (Fig. 19)⁴¹
Dit fragment kan gewoon verloren zijn door de Britse troepen die er zijn gepasseerd.
- 5 Duitse 7,92 x 57 mm kogelpatronen (LV10 en 21). 4 ervan werden afgevuurd. Het bodemopschrift van het niet afgeschoten patroon (LV10b) zonder afdruk van een slagpin is nog het best leesbaar: [S67] [17]: wat wijst op een *Spitzer* kogel (spitse kogel) met metaalsamenstelling [67] en productiejaar 19[17] (Fig. 20). Verder is bij kogel LV10a nog een]7] zichtbaar vermoedelijk van 1917; en bij kogel LV10d een 3 (of 8).

Figuur 19 a & b: Britse riemgesp met resterende riemfragment, voor- en keerzijde (vondst LV11). © Onroerend Erfgoed, foto: Ine Demerre.

Figuur 20: Bodem van een niet afgeschoten *Spitzer* kogelhuls (zonder indruk van een slagpin) waarvan een deel van het opschrift nog leesbaar is: [S67]]17] (vondst LV10b). © Onroerend Erfgoed, foto: Ine Demerre.

Onderdelen van machinegeweer-uitrusting:

- Verbogen metalen kist met één leeg compartiment en één gevuld met ijzeren 'latjes' (LV12) (Fig. 21).
Deze ijzeren latjes met telkens 3 rivetten zijn de resten van een patroongordel. De latjes zorgden voor de onderverdeling in de textielgordel. Ze fixeerden de riem tussen elk patroon (Fig. 23).⁴²
Deze kist hoort bij een Duits machinegeweer. Een dergelijke munitiekist bevatte 2 patroongordels met 2 x 100 patronen. In dit geval zijn enkel resten (de bovengenoemde latjes) van één lege patroongordel aanwezig.
- Ca. 39 losse latjes met rivetten van één of meerdere patroongordels (LV15 en 19) (Fig. 22-23).
- De draagbeugel van een Duits MG08 machinegeweer (LV22)⁴³

⁴⁰ Het model werd in 1898 geïntroduceerd met aanpassingen in 1899 (M1898/99 en aanpassingen in 1909 (M1898/1909), Somers 2005a: 50-60.

⁴¹ Chappel 1980: 13-14.

⁴² Somers 2005a: 314-315.

⁴³ Determinatie verkregen van Simon Verdegem.

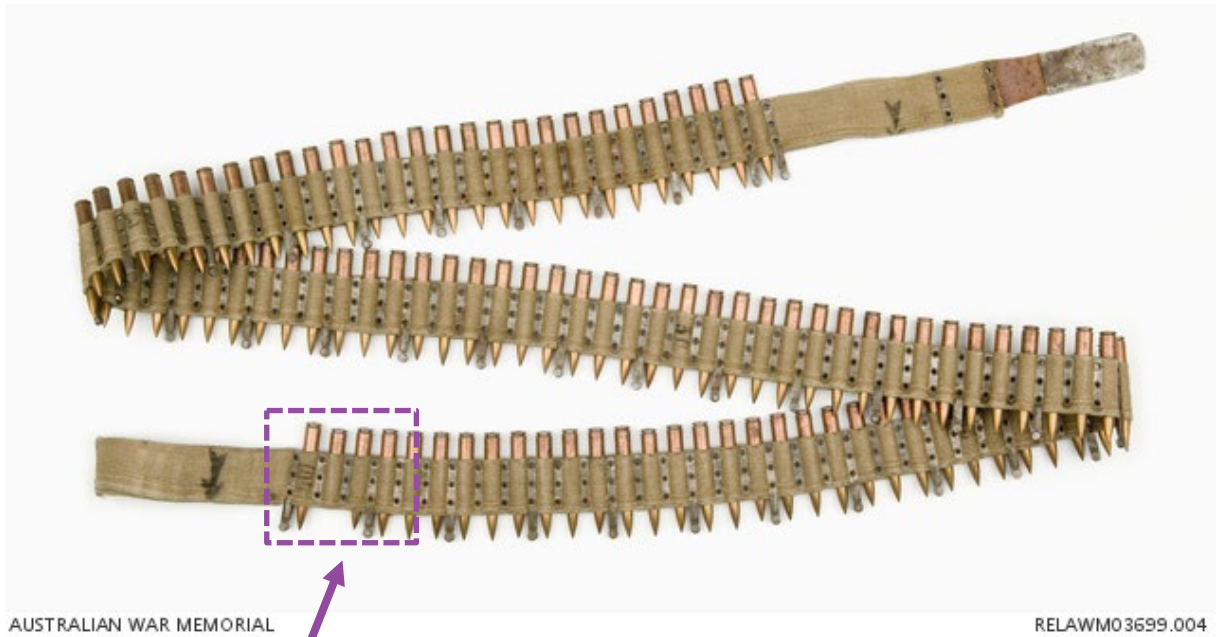

Figuur 21: Kist voor patroongordels (LV12). © Onroerend Erfgoed, foto: Kris Vandevorst.

Figuur 22: Een collectie metalen latjes waarvan de intacte exemplaren telkens 3 rivetten bevatten. Het gaat om onderdelen van een patroongordel. Op enkele fragmenten is nog de afdruk van textiel waar te nemen (LV15). © Onroerend Erfgoed, Foto: Ine Demerre.

AUSTRALIAN WAR MEMORIAL

RELAWM03699.004

AUSTRALIAN WAR MEMORIAL

REL/00927

Figuur 23: Boven: Illustratie van een patroongordel van een Maxim MG08/15 Light Machinegeweer © Australian War Memorial, foto nr. 3699.004, bron: AWM 2024: C1153707. Onder: Fragment van een patroongordel van een Duitse MG08 Machinegeweer © Australian War Memorial, foto nr. 00927, bron: AWM 2024: C235783.

gasmaskers:

- Volledig gasmasker in cilindrische doos met bijhorend doosje voor reserve-oogglasjes en een reservefilter in een kleinere cilinder (LV26) (Fig. 24a). Het gaat om een M1916 gasmasker, op basis van de ogen. De types van 1917 hebben een kruis op het oog maar dat is hier niet aanwezig. De filter is niet meer te determineren doordat teveel types van buiten hetzelfde uitzicht hebben.
- Volledig gasmasker (in grote cilinder) en reservefilter in kleine cilinder (LV27) (Fig. 24b). Het masker is erg goed bewaard. Het zit afgesloten in de cilinder dus de ogen kunnen niet worden onderzocht maar het gaat ook om een M1916 gasmasker.

Beide stukken zijn relatief goed bewaard ondanks de vondstomstandigheden.

Figuur 24a en b: Twee gasmaskers met reservefilter (LV26 links en LV27 rechts) © Onroerend Erfgoed, foto: Kris Vandevorst.

Onbekend:

- Stukje metaalplaat, niet te determineren (LV4)
- Veertje met oog aan één zijde, moeilijk te determineren (LV17)
- 2 ronde heften, determinatie onzeker, heel misschien handvaten van een MG08 machinegeweer.
- Allerlei brokstukken (hoofdzakelijk uit metaal en stukjes textiel): oa. stukjes met ribbels, concaaf rond fragmentje, dun metalen schijfje (niet te determineren), een tegelfragment in mortel, enz. (LV16, 18 en LV25)

6.4 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Het gaat om een Duits veldgraf uit de laatste oorlogsjaren van de eerste Wereldoorlog.

De toevalsvondst bestaat uit een rechthoekige grafkuil waarin oorspronkelijk minstens 5 lichamen in volle grond zijn begraven. De uniformresten, aangetroffen bij de lichamen wijzen op Duitse oorlogsslachtoffers uit de eerste Wereldoorlog. Het type uniform dateert van na 1915. De schoenen van de soldaten ontbreken en zijn naar grote waarschijnlijkheid gerecupereerd vóór de begraving.

De vindplaats situeert zich bijna de hele oorlog ver achter het front in *Etappengebied*. Het is maar in de laatste weken dat er in de omgeving van Wevelgem gevechten plaatsvonden.

Tijdens het grootschalige offensief van de geallieerden van september – november 1918 stootten de oprukkende Britse troepen, op 14 en 15 oktober op hevige weerstand van Duitse machinegeweren tussen de Kloefhoek en Kapelhoek bij Wevelgem. Dat is in de omgeving van de hier besproken toevalsvondst. Zowel geallieerde als Duitse bronnen getuigen hiervan. In de late namiddag van 15 oktober moesten de Duitse troepen zich terugtrekken tot over de Leie, weg uit de hier onderzochte zone.

Om welke Duitse slachtoffers het hier nu precies gaat is nog moeilijk te reconstrueren. Er zijn geen persoonlijke voorwerpen of kenmerken van een specifieke regiment teruggevonden die hier een uitspraak over kunnen doen.

Mogelijk gaat het om leden van het 3de bataljon van het *Genadier-Reserve-Regiment* nr. 100 (*GRR 100*) die zich schuil hielden in de verzamelplaats achter de eerste linie nabij de vindplaats. Deze werden op 14 oktober echter ook versterkt door de 40ste divisie en na een korte rustpauze kwamen op 15 oktober opnieuw kleinere (diverse?) delen van het *GRR 100* naar het front. Ze werden er onder het bevel van *Infanterie Regiment 'Kronprinz'* nr. 104 (*IR 104*) geplaatst.

De losse vondsten bestaan hoofdzakelijk uit fragmenten van de uitrusting van een ‘machinegeweer team’. Hoewel de vindplaats van de vondsten niet exact meer te achterhalen valt, zijn ze wel in de omgeving van de (min.) 5 begraven soldaten gevonden. Elk Duits regiment bevatte naast 3 gewone bataljons ook een compagnie machinegeweerschutters. Deze bestond uit 6 machinegeweren. Voor elk machinegeweer waren dan weer ca. 6 mensen verantwoordelijk⁴⁴. Het veldgraf is dus misschien van een dergelijk team of *Zug* die hier weerstand bood tegen de oprukkende Britse troepen.

Het veldgraf situeert zich ten slotte nog vlakbij een restant van een laatmiddeleeuwse walgracht, een waterpartij zoals nu vermoedelijk ook omgeven door vegetatie. Wie de slachtoffers heeft begraven, koos deze plek bewust als herkenningspunt om het veldgraf naderhand sneller terug te vinden.

6.5 OVERDRACHT VAN DE STOFFELIJKE RESTEN

Zoals het protocol bij gesneuvelden uit de Eerste Wereldoorlog voorschrijft werden de slachtoffers samen met hun bijvondsten in oktober 2018 overgedragen aan de politie van Menen. Via het IVV-NIOOO (opgevolgd door de Dienst Oorlogsgraven van het *War Heritage Institute*) werden de stoffelijke resten en persoonlijke bezittingen overgedragen aan de *Deutsche Volksbund*.

De losse vondsten toegeschreven aan deze site, blijven bewaard in het erkend onroerenderfgoeddepot te Vilvoorde.

⁴⁴ Informatie over de legerindeling verkregen van Simon Verdegem op 25 oktober 2024.

7 SYNTHESE

Bij rioleringswerken in de nieuwe sociale verkaveling tussen de Veldstraat en Vinkestraat in Wevelgem is in 2018 bij toeval een veldgraf aangetroffen met gesneuvelde Duitse militairen uit de Eerste Wereldoorlog.

Het projectgebied werd in 2015 en 2016 reeds onderworpen aan vooronderzoek via bureaustudie, proefsleuvenonderzoek en bijkomende boringen⁴⁵. De kleinschalige toevalsvondst viel echter buiten het onderzochte terrein.

De rechthoekige grafkuil bevond zich iets ten zuiden van een restant van een Laatmiddeleeuwse walgracht. In de omgeving zijn geen bijhorende structuren meer aangetroffen.

De lichamen zijn met respect begraven: naast elkaar op hun rechter zijde. Vier skeletten werden nog in situ gevonden. Eén schedel lag nog in situ. De noordrand en westrand van de grafkuil is verstoord door de rioleringswerken. Er bevond zich nog minstens een 5de skelet aan de westkant van de grafkuil. De gesneuvelden droegen Duitse uniformen van na 1915. De schoenen ontbraken.

De historische informatie brengt het veldgraf in verband met het Britse offensief van september – oktober 1918. De soldaten zullen ten laatste gesneuveld zijn tussen 14 en 15 oktober wanneer er zich man-tot-man gevechten voltrokken in de omgeving van het veldgraf (tussen de Kloefhoek en Kapelhoek). Hierna trokken de Duitsers zich terug tot voorbij de Leie en werd het terrein van de geallieerden. Op deze dagen waren in die omgeving Duitse soldaten van het 3de bataljon van het *Genadier-Reserve-Regiment* nr. 100 (*GRR 100*) aanwezig, versterkt door de 40ste divisie. Na een korte rustpauze kwamen op 15 oktober opnieuw kleinere (diverse?) delen van het *GRR 100* naar het front, onder het bevel van *Infanterie Regiment 'Kronprinz'* nr. 104 (*IR 104*).

Behalve een deksel van een eetgamel ontbraken persoonlijke bezittingen. Een groot deel van de losse voorwerpen, gevonden bij de rioleringswerken in de omgeving van het grafveld wijzen op een Duitse soldatenuitrusting: twee spadekoppen, twee gasmaskers, twee bajonetten bijkomende uniformonderdelen. Een deel van de vondsten kan mogelijks wijzen op een machinegeweerteam: een kist met lege patronengordel, resten van een patronengordel, een draagbeugel van een machinegeweer en enkele lege kogelhulzen. Een meer precieze identificatie van de slachtoffers is echter niet mogelijk. De lichamen met bijvondsten zijn overgedragen aan de Duitse autoriteiten. De losse vondsten worden bewaard in het onroerendergoeddepot van Vilvoorde.

Naar aanleiding van het uitgevoerde vooronderzoek en de herverkaveling is het projectgebied in 2024 opgenomen op de kaart van gebieden waar geen archeologie (meer) te verwachten valt (GGA).⁴⁶

⁴⁵ Ryssaert *et al.* 2015, Ryssaert *et al.* 2017.

⁴⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2024d.

8 BIBLIOGRAFIE

8.1 LITERATUUR

CHAPPEL M. 1980: *British Infantry Equipments 1908-1980, Men-at-Arms Series*, London.
<https://doi.org/10.1139/z80-260>

DEVOS L., SIMOENS T., WARNIER D. & BOSTYN F. 2014: *'14-'18: oorlog in België*, Leuven.

GHEYLE W., DE MULDER G., DE MEYER, M., BRACKE M., DE BRANT R., DE DECKER, C., HOORNE J., VAN DEN DORPEL A., VAN GOIDSENHOVEN W., VERDEGEM S. EN STICHELBAUT B. 2022: *Archeologie van de Tweede Wereldoorlog*, Syntar 11, 108-110. <https://doi.org/10.55465/IEKG4469>

GOUDIE-FALCKENBACH E., MERVIS D., DE CONINCK J., GIERTS I. & VANDEN BORRE J. 2010: *Archeologisch vooronderzoek Verkaveling Ezelstraat te Wevelgem*, onuitgegeven rapport Soresma nv.

KRAUS J. 2004: *The German Army in the First World War. Uniforms and Equipment 1914-1918*, Wenen.

MARTIN A. 1924: *Das Königl. Sächs. Grenadier-Reserve-Regiment Nr. 100 : Nach den amtlichen Kriegstagebüchern bearbeitet*, Dresden.

PIETERS H. & DE SMAELE B. 2012, *Archeologisch proefsleuvenonderzoek op de site Kleine Molen te Wevelgem (West-Vlaanderen)*, Archeo Rapport 15 Adede bvba.

RYSSAERT C., DEVROE A., BILLEMONT J., ARCKENS M. 2015: *Wevelgem- Vinkestraat. Proefsleuvenonderzoek i.o.v. VMSW*, Deinze.

RYSSAERT C., VERMEULEN B., PERDAEN Y., VANHOLME N., VAN DE VIJVER M., RYCKEBUSCH L. & PAULUSSEN R. 2017: *Verkaveling Vinkestraat Wevelgem. Archeologienota Archeologisch vooronderzoek*, RAAP België – Rapport 025.

SOMERS J. 2005a: *Imperial German Uniforms and Equipment 1907-1918*. Volume 1. Atglen.

SOMERS J. 2005b: *Imperial German Uniforms and Equipment 1907-1918*. Volume 2. Atglen.

VERDEGEM, S.; DE SMAELE, B.; THUY, A.; PIETERS, H.; VANDEN BORRE, J.; JANSSENS, N. 2010: *Definitief archeologisch onderzoek op de geplande verkaveling langs de Ezelstraat te Wevelgem (Versie 1)*, Archeo Rapport 1.

WOLFF L. 1925: *Das kgl. Sächs. 5. Inf.-Regiment "kronprinz" nr. 104*, Dresden.

8.2 WEBSITES

ALLARD D., BONTINCK L., CASIER J., DE BOT H., GOENS E., GÉRARD S., GIBENS L., GOUSSET PH., JACOBS P., NICAISE G., RABIJNS P., ROELS B., SOLTYS C., VAN GESTEL P., VAN STEENWINKEL I., VERMEULEN A. EN WINDEY W. 2007: *69 (Kortrijk-) U Leiebrug – leper – Abeele. Railways in Belgium* [online], <https://web.archive.org/web/20080516134318/http://users.pandora.be/brail/lijn/lijn69.htm> (geraadpleegd op 3 december 2024).

AUSTRALIAN WAR MEMORIAL 2024: *The Memorial Collection Collection* [online] <https://www.awm.gov.au/advanced-search> (geraadpleegd op 5 december 2024).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024a: *Vinkestraat* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/209610> (geraadpleegd op 5 november 2024).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024b: *Vinkestraat I* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/209609> (geraadpleegd op 5 november 2024).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024c: *Vinkestraat II* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/219475> (geraadpleegd op 5 november 2024).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024d: *Gebied 10073* [online], <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/177227> (geraadpleegd op 29 november 2024).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024e: *Ezelstraat (vooronderzoek 2010)* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150895> (geraadpleegd op 29 november 2024).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024f: *Kleine Molen* [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/161237> (geraadpleegd op 29 november 2024).

8.3 ARCHIEFBRONNEN

The National Archives, Kew (UK):

35 Division: Headquarters Branches and Services: General Staff. War Diaries 1918 July – 1919 Mar (WO95/2470/1).

105 Infantry Brigade: Headquarters. War Diaries 1918 Apr 1 - 1919 Apr 30 (WO95/2486/3).

15 Battalion Cheshire Regiment. War Diaries 1916 Jan – 1919 Apr (WO95/2487/1).

15 Battalion Sherwood Foresters (Nottinghamshire and Derbyshire Regiment). War Diaries 1916 Jan – 1919 Apr (WO95/2488/2).

4 Battalion North Staffordshire Regiment. War Diaries 1917 Oct – 1919 Apr (WO95/2488/3).

9 BIJLAGEN

9.1 LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Topografische kaart met situering van de vindplaats. Rechtsonder is het vliegveld van Wevelgem te zien. © Digitaal Vlaanderen.	7
Figuur 2: Situering en aflijning van het veldgraf op het GRB. © Digitaal Vlaanderen.....	8
Figuur 3: Kadasterplan uit 2016 met projectie van het perceel van de verkavelingswerken (blauwe lijn). Bron: Ryssaert <i>et al.</i> 2017: 9, fig. 1. © Digitaal Vlaanderen, RAAP. De toevalsvondst wordt hierop aangeduid met een rode driehoek.	8
Figuur 4: Werkfoto tijdens de opgraving van het oorlogsgraf. © Onroerend Erfgoed, foto: Marc Dewilde.	10
Figuur 5: Archeologisch grondplan van het proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd in 2015 door ODIN, geprojecteerd op de bodemkaart. Bron: Ryssaert <i>et al.</i> 2017: 34, fig. 29. © Digitaal Vlaanderen, ODIN. De toevalsvondst wordt hierop aangeduid met een rode driehoek.	13
Figuur 6: Resultaten van het vooronderzoek, geprojecteerd op het ontwerpplan van de verkaveling. Bron: Ryssaert <i>et al.</i> 2017: 128, fig. 113. © RAAP. De toevalsvondst wordt hierop aangeduid met een rode driehoek.	13
Figuur 7: Vondstlocatie (rode driehoek) ten opzichte van de verschillende frontlinies in de Ieperboog, geprojecteerd op de GRB-kaart. © Centrum Historische & Archeologische Luchtfotografie (CHAL), Digitaal Vlaanderen.	15
Figuur 8: Vondstlocatie geprojecteerd op een militaire kaart van de Britse 35ste Divisie die de vooruitgang op 14 oktober weergeeft. © National Archives: WO95/2470/1.	16
Figuur 9: Detail van de bovenstaande militaire kaart van de Britse 35ste Divisie ter hoogte van de vondstlocatie (rood vierkant). De rode lijn was het geplande doel, de blauwe lijn het behaalde doel op 14 oktober 1918. © National Archives: WO95/2470/1.....	17
Figuur 10: Zicht vanuit het Noorden op de werkzaamheden met de aangesneden grafkuil op de voorgrond. © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.	19
Figuur 11: Profiel van de rioolsleuf, Zicht vanuit het Noordenwesten. © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels.	20
Figuur 12: Orthofoto afgeleid uit de 3D-weergave van het vrij-gelegde veldgraf. Aan de linkerkant is een vijfde skelet weggegraven, van links naar rechts Skelet S1, S2, S3 en S4. © Onroerend Erfgoed, 3D bewerking: Johan Van Laecke.	21
Figuur 13: Zijzicht van de opgravingskuil vanuit het Westen (boven naar onder skelet S1, 2, 3 en 4). © Onroerend Erfgoed, foto: Johan Van Laecke.....	22
Figuur 14: Werkfoto van tijdens het vrij leggen van de skeletten © Onroerend Erfgoed, foto: Marc Dewilde.	22

Figuur 15: Fragment van een M1915 *Einheitsmantel* met 5 bijhorende knopen (afkomstig van individu 3, vondst S3-1). © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels. 26

Figuur 16: Textielfragmenten afkomstig van individu 3 mogelijk van zowel een M1915 *Bluse* als *Einheitsmantel*. De gebreide fragmenten zijn wellicht van een trui of sok (vondst S3-6). © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels. 26

Figuur 17: Fragmenten van het deksel van een gamel, teruggevonden bij individu 3 (vondst S3-8). © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels. 27

Figuur 18: Fragment van M1915 *Bluse* uniform van individu 4 met koperen knopen gerecupereerd van een *Feldrock* uniform (vondst S4-1). © Onroerend Erfgoed, foto: Franky Wyffels. 28

Figuur 19 a & b: Britse riemgesp met resterende riemfragment, voor- en keerzijde (vondst LV11). © Onroerend Erfgoed, foto: Ine Demerre. 29

Figuur 20: Bodem van een niet afgeschoten *Spitzer* kogelhuls (zonder indruk van een slagpin) waarvan een deel van het opschrift nog leesbaar is: [S67]]17] (vondst LV10b). © Onroerend Erfgoed, foto: Ine Demerre. 29

Figuur 21: Kist voor patroongordels (LV12). © Onroerend Erfgoed, foto: Kris Vandevorst. 30

Figuur 22: Een collectie metalen latjes waarvan de intacte exemplaren telkens 3 rivetten bevatten. Het gaat om onderdelen van een patroongordel. Op enkele fragmenten is nog de afdruk van textiel waar te nemen (LV15). © Onroerend Erfgoed, Foto: Ine Demerre. 30

Figuur 23: Boven: Illustratie van een patroongordel van een Maxim MG08/15 Light Machinegeweer © Australian War Memorial, foto nr. 3699.004, bron: AWM 2024: C1153707. Onder: Fragment van een patroongordel van een Duitse MG08 Machinegeweer © Australian War Memorial, foto nr. 00927, bron: AWM 2024: C235783. 31

Figuur 24a en b: Twee gasmaskers met reservefilter (LV26 links en LV27 rechts) © Onroerend Erfgoed, foto: Kris Vandevorst. 32

9.2 LIJST VAN PLANNEN EN KAARTEN

Digitaal ometingsplan (met extentie .dwg en .dxf)
Geen tekeningen

9.3 LIJST VAN FOTO'S

9.3.1 Terreinfo'ts

fotonummer	beschrijving vondst	foto	datum
_DSC4155_2018E236	Zicht vanuit het N, profiel rioolsleuf	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4156_2018E236	Zicht vanuit het N, profiel rioolsleuf	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4157_2018E236	Zicht vanuit het N, profiel rioolsleuf	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4158_2018E236	Zicht vanuit het NW, profiel rioolsleuf	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4159_2018E236	Zicht vanuit het N, profiel rioolsleuf, detail	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4160_2018E236	Zicht vanuit het NO, profiel rioolsleuf, detail	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4161_2018E236	Overzicht vanuit het N	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4162_2018E236	Overzicht vanuit het NO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4163_2018E236	Afgraving vanuit het NO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4164_2018E236	Afgraving vanuit het NO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4165_2018E236	Grafkuil vanuit het NO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4166_2018E236	Grafkuil vanuit het O	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4167_2018E236	Grafkuil vanuit het Z	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4168_2018E236	Grafkuil vanuit het W	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4169_2018E236	Grafkuil vanuit het NW	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4170_2018E236	Grafkuil vanuit het N	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4171_2018E236	Actiefoto vrijlegging, vanuit het N	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4172_2018E236	Actiefoto vrijlegging, vanuit het N	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4173_2018E236	Actiefoto vrijlegging, vanuit het ZO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4174_2018E236	Actiefoto vrijlegging, vanuit het ZW	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4175_2018E236	Overzicht vanuit het O	Franky Wyffels	4/07/2018

fotonummer	beschrijving vondst	foto	datum
_DSC4176_2018E236	Overzicht vanuit het O	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4177_2018E236	Overzicht vanuit het O	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4178_2018E236	Overzicht vanuit het O	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4179_2018E236	Overzicht vanuit het O	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4180_2018E236	Overzicht vanuit het ZO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4181_2018E236	Overzicht vanuit het ZO	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4182_2018E236	Overzicht vanuit het Z	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4183_2018E236	Overzicht vanuit het ZW	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4184_2018E236	Overzicht vanuit het W	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4185_2018E236	Overzicht vanuit het W	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4186_2018E236	Overzicht vanuit het N	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4187_2018E236	Overzicht vanuit het NW	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4188_2018E236	Overzicht vanuit het W en iets dichterbij	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4189_2018E236	Overzicht vanuit het W en iets dichterbij	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4190_2018E236	Zicht dichterbij vanuit het Z (armen naast het lichaam)	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4191_2018E236	Zicht dichterbij vanuit het Z (één opgetrokken arm)	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4192_2018E236	Zicht dichterbij vanuit het W	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4193_2018E236	Zicht dichterbij vanuit het Z	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4194_2018E236	Detail ribben, vanuit het NW met metaalresten	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4195_2018E236	Detail ribben, vanuit het W met metaalresten	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4196_2018E236	Overzicht berging, vanuit het W	Franky Wyffels	4/07/2018
_DSC4197_2018E236	Overzicht berging, vanuit het W	Franky Wyffels	4/07/2018
R0012090	werkfoto, vanuit het Z	Marc Dewilde	4/07/2018
R0012091	werkfoto, vanuit het N	Marc Dewilde	4/07/2018
R0012092	werkfoto, vanuit het ZW	Marc Dewilde	4/07/2018
R0012093	werkfoto, vanuit het NO	Marc Dewilde	4/07/2018
IMG_1140	algemene werkfoto vanuit het O	Johan Van Laecke	4/07/2018
IMG_1141-1219	79 foto's ifv. 3D reconstructie	Johan Van Laecke	4/07/2018
IMG_1220	werkfoto off site	Johan Van Laecke	4/07/2018
IMG_1224	werkfoto off site	Johan Van Laecke	4/07/2018

_DSC4155_2018E2
36.JPG

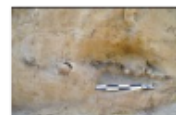
_DSC4156_2018E2
36.JPG

_DSC4157_2018E2
36.JPG

_DSC4158_2018E2
36.JPG

_DSC4159_2018E2
36.JPG

_DSC4160_2018E2
36.JPG

_DSC4161_2018E2
36.JPG

_DSC4162_2018E2
36.JPG

_DSC4163_2018E2
36.JPG

_DSC4164_2018E2
36.JPG

_DSC4165_2018E2
36.JPG

_DSC4166_2018E2
36.JPG

_DSC4167_2018E2
36.JPG

_DSC4168_2018E2
36.JPG

_DSC4169_2018E2
36.JPG

_DSC4170_2018E2
36.JPG

_DSC4171_2018E2
36.JPG

_DSC4172_2018E2
36.JPG

9.3.2 3D visualisatie

3D-visualisatie op basis van 79 terreinfoto's op 4/07/2018 door Johan Van Laecke (met extentie .pdf)

fotonummer	beschrijving vondst
IMG_1141-1219	79 foto's ifv. 3D reconstructie
20180704 Wevelgem Veldstraat 001	3D visualisatie .pdf
20180704 Wevelgem Veldstraat 001	3D visualisatie statisch orthobeeld
20180704 Wevelgem Veldstraat 001-3D	3D visualisatie, N-zicht
20180704 Wevelgem Veldstraat 001b	3D visualisatie, statisch orthobeeld (geknipt)
20180704 Wevelgem Veldstraat 001.files	
20180704 Wevelgem Veldstraat 001.mtl	
20180704 Wevelgem Veldstraat 001.obj	
20180704 Wevelgem Veldstraat 001.psx	
20180704 Wevelgem Veldstraat 001.wrl	
20180704 Wevelgem Veldstraat 002.files	
20180704 Wevelgem Veldstraat 002.psx	
20180704 Wevelgem Veldstraat 003.files	
20180704 Wevelgem Veldstraat 003.psx	

Generated with [Agisoft PhotoScan](#)

20180704
Wevelgem
Veldstraat
001b.jpg

20180704
Wevelgem
Veldstraat 001.jpg

20180704
Wevelgem
Veldstraat
001-3D.jpg

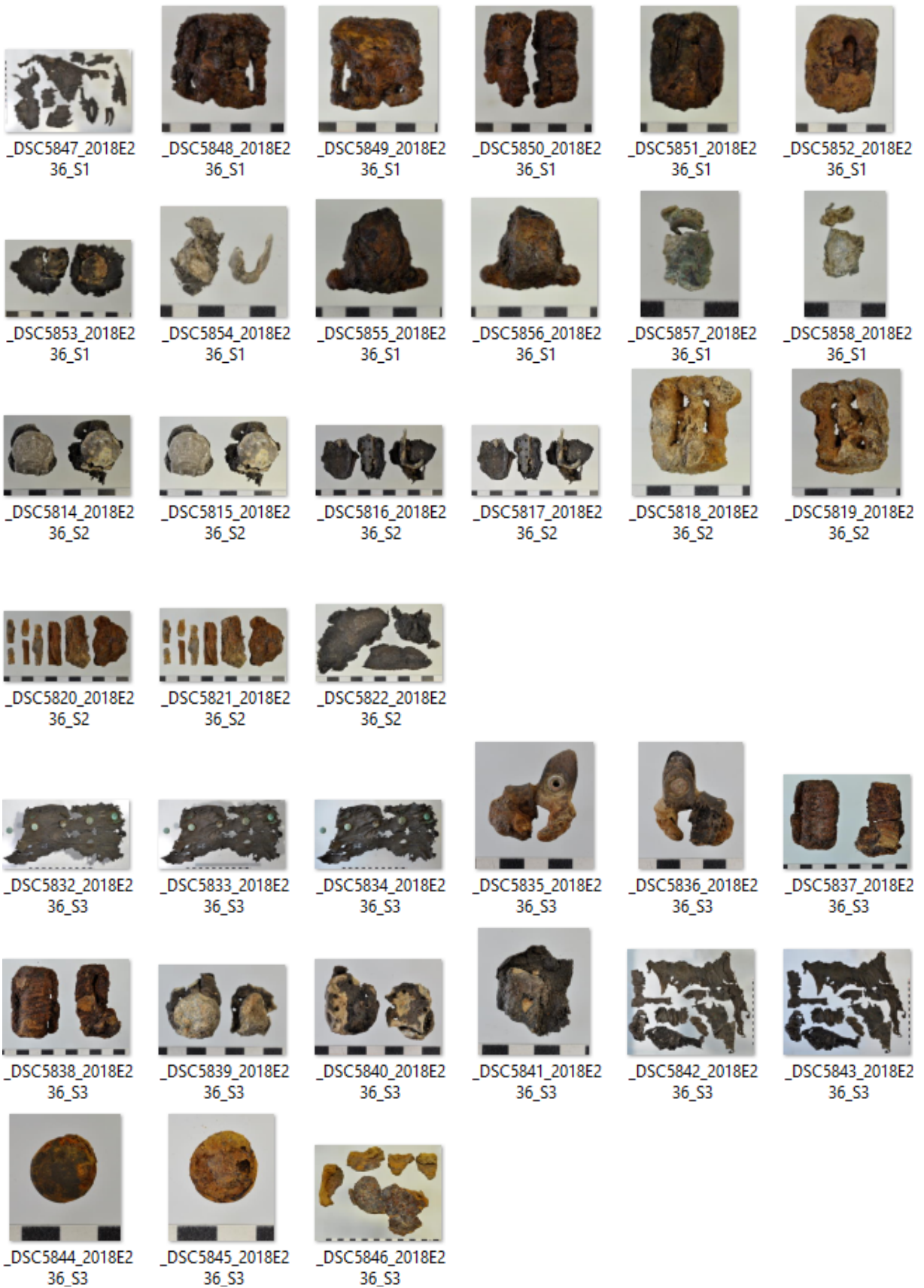

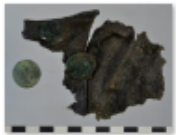
fotonummer	vondstnr.	beschrijving vondst	fotograaf	datum
_DSC5842_2018E236_S3	S3-6	verschillende fragmenten Duitse M1915 Bluse en M1915 Einheitsmantel en gebreide stof	Franky Wyffels	27/09/2018
_DSC5843_2018E236_S3	S3-6	verschillende fragmenten Duitse M1915 Bluse en M1915 Einheitsmantel en gebreide stof	Franky Wyffels	27/09/2018
_DSC5844_2018E236_S3	S3-7	ijzeren knoop (voorzijde)	Franky Wyffels	27/09/2018
_DSC5845_2018E236_S3	S3-7	ijzeren knoop (keerzijde)	Franky Wyffels	27/09/2018
_DSC5846_2018E236_S3	S3-8	6-tal fragmenten deksel eetgamel	Franky Wyffels	3/10/2018
_DSC5823_2018E236_S4	S4-1	Duitse M1915 Bluse (fragmenten) en 2 Feldrock uniformknopen	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5824_2018E236_S4	S4-2	ca. 8 fragmenten lederen bretellussen	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5825_2018E236_S4	S4-3	fragment stoffen tailleband van M1915 (fragment) met knoop (voorzijde)	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5826_2018E236_S4	S4-3	fragment stoffen tailleband van M1915 (fragment) met knoop (keerzijde)	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5827_2018E236_S4	S4-4	Fragment ring knoopshaak met kroon (voorzijde)	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5828_2018E236_S4	S4-4	Fragment ring knoopshaak met kroon (keerzijde)	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5829_2018E236_S4	S4-5	Fragmenten van een uniform (vermoedelijk M1915 Bluse, Einheitsmantel en broek)	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5830_2018E236_S4	S4-5	Fragmenten van een uniform (vermoedelijk M1915 Bluse, Einheitsmantel en broek)	Franky Wyffels	26/09/2018
_DSC5831_2018E236_S4	S4-5	Fragmenten van een uniform (vermoedelijk M1915 Bluse, Einheitsmantel en broek)	Franky Wyffels	26/09/2018
LV2_20240916_1	LV2	2 glasbodems: maatbeker in wit glas en groene flessenbodem	Ine Demerre	16/09/2024
LV2_20240916_2	LV2	2 glasbodems: maatbeker in wit glas en groene flessenbodem	Ine Demerre	16/09/2024
LV2_20240916_3	LV2	bodem glazen maatbeker	Ine Demerre	16/09/2024
LV2_20240916_4	LV2	bodem glazen maatbeker	Ine Demerre	16/09/2024
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4214	LV1	Industrieel wit Maastrichts aardewerk: 7 scherven van 2 kopjes	Kris Vandevorst	21/11/2023
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4221	LV2	2 glasbodems: maatbeker in wit glas en groene flessenbodem (niet gereinigd)	Kris Vandevorst	21/11/2023
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4224	LV3, LV4	fragment riem, metaalfragment (voorzijde)	Kris Vandevorst	21/11/2023
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4225	LV3, LV4	fragment riem, metaalfragment (keerzijde)	Kris Vandevorst	21/11/2023
LV5_20241021_1	LV5	kam (voorzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV5_20241021_2	LV5	kam (keerzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV5_20241021_3	LV5	kam (linker detail keerzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV5_20241021_4	LV5	kam (rechter detail keerzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV5_20241021_5	LV5	kam (linker detail voorzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV5_20241021_6	LV5	kam (rechter detail voorzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV5_20241018_1	LV5	kam, microscopisch detail indeukingen in kamlichaam (keerzijde)	Leentje Linders	18/10/2024
LV5_20241018_2	LV5	kam, microscopisch detail krassen op kamlichaam (voorzijde)	Leentje Linders	18/10/2024
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4230	LV5	kam (niet gereinigd) (voorzijde)	Kris Vandevorst	21/11/2023
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4232	LV5	kam (niet gereinigd) (keerzijde)	Kris Vandevorst	21/11/2023
LV7_20240916_1	LV7	heft bajonet	Ine Demerre	16/09/2024

fotonummer	vondstnr.	beschrijving vondst	fotograaf	datum
LV7_20240916_2	LV7	heft bajonet (zijkant)	Ine Demerre	16/09/2024
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4237	LV6-7	2 bajonetten (voorzijde)	Kris Vandevorst	21/11/2023
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4239	LV6-7	2 bajonetten (keerzijde)	Kris Vandevorst	21/11/2023
LV8_20240618_1	LV8	spadekop M1898/99 (voorzijde, niet gereinigd)	Ine Demerre	18/06/2024
LV8_20240618_2	LV8	spadekop M1898/99 (keerzijde, niet gereinigd)	Ine Demerre	18/06/2024
LV9_20241021_1	LV9	spadekop M1898/1909 (voorzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_2	LV9	spadekop M1898/1909 (zijkant steelaanzet)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_3	LV9	spadekop M1898/1909 (voorzijde steelaanzet)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_4	LV9	spadekop M1898/1909 (detail voorzijde steelaanzet)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_5	LV9	spadekop M1898/1909 (keerzijde)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_6	LV9	spadekop M1898/1909 (keerzijde, steelaanzet)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_7	LV9	spadekop M1898/1909 (zijkant spade)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_8	LV9	spadekop M1898/1909 (keerzijde, detail steelaanzet)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_9	LV9	spadekop M1898/1909 (keerzijde, detail steelaanzet)	Ine Demerre	21/10/2024
LV9_20241021_10	LV9	spadekop M1898/1909 (keerzijde, detail spade)	Ine Demerre	21/10/2024
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4241	LV8-9	2 spadekoppen M1898/99 (boven) & M1898/1909 (onder) (voorzijde, niet gereinigd)	Kris Vandevorst	21/11/2023
Wevelgem_Veldstraat 57_2018_IMG4243	LV8-9	2 spadekoppen M1898/99 (boven) & M1898/1909 (onder) (keerzijde, niet gereinigd)	Kris Vandevorst	21/11/2023
LV10_20241021_1	LV10	4 Duitse Spitzer kogelpatronen	Ine Demerre	21/10/2024
LV10_20241021_2	LV10	4 Duitse Spitzer kogelpatronen	Ine Demerre	21/10/2024
LV10a_20241021_1	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10a bodem	Ine Demerre	21/10/2024
LV10a_20241021_2	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10a bodem	Ine Demerre	21/10/2024
LV10a_20241021_3	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10a kaliber	Ine Demerre	21/10/2024
LV10b_20241021_1	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10b kaliber	Ine Demerre	21/10/2024
LV10b_20241021_2	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10b bodem, niet afgeschoten, met opschrift: [S67]]17]	Ine Demerre	21/10/2024
LV10b_20241021_3	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10b bodem, niet afgeschoten, met opschrift: [S67]]17]	Ine Demerre	21/10/2024
LV10c_20241021_1	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10c kaliber	Ine Demerre	21/10/2024
LV10c_20241021_2	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10c bodem	Ine Demerre	21/10/2024
LV10d_20241021_1	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10d kaliber	Ine Demerre	21/10/2024
LV10d_20241021_2	LV10	Duitse Spitzer kogelpatroon LV10d bodem, opschrift:]3[Ine Demerre	21/10/2024
LV47_20241021_1	LV47	Duitse Spitzer kogelpatroon	Ine Demerre	21/10/2024
LV47_20241021_2	LV47	Duitse Spitzer kogelpatroon, bodem	Ine Demerre	21/10/2024
LV47_20241021_3	LV47	Duitse Spitzer kogelpatroon	Ine Demerre	21/10/2024
LV47_20241021_4	LV47	Duitse Spitzer kogelpatroon	Ine Demerre	21/10/2024

////////////////////////////////////

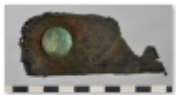

_DSC5823_2018E2
36_S4

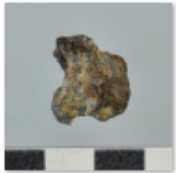
_DSC5824_2018E2
36_S4

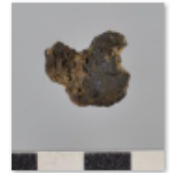
_DSC5825_2018E2
36_S4

_DSC5826_2018E2
36_S4

_DSC5827_2018E2
36_S4

_DSC5828_2018E2
36_S4

_DSC5829_2018E2
36_S4

_DSC5830_2018E2
36_S4

_DSC5831_2018E2
36_S4

LV2_20240916_1

LV2_20240916_2

LV2_20240916_3

LV2_20240916_4

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_421
4

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_422
1

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_422
4

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_422
5

LV5_20241021_1

LV5_20241021_2

LV5_20241021_3

LV5_20241021_4

LV5_20241021_5

LV5_20241021_6

LV5_20241018_16
1003_1

LV5_20241018_16
1003_2

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_423
0

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_423
2

LV7_20240916_1

LV7_20240916_2

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_423
7

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_423
9

LV8_20240618_1

LV8_20240618_2

LV9_20241021_1

LV9_20241021_2

LV9_20241021_3

LV9_20241021_4

LV9_20241021_5

LV9_20241021_6

LV9_20241021_7

LV9_20241021_8

LV9_20241021_9

LV9_20241021_10

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_424
1

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_424
3

LV10_20241021_1

LV10_20241021_2

LV10a_20241021_1

LV10a_20241021_2

LV10a_20241021_3

LV10b_20241021_1

LV10b_20241021_2

LV10b_20241021_3

LV10c_20241021_1

LV10c_20241021_2

LV10d_20241021_1

LV10d_20241021_2

LV47_20241021_1

LV47_20241021_2

LV47_20241021_3

LV47_20241021_4

LV47_20241021_5

LV11_20240618_1

LV11_20240618_2

LV12_20240618_1

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_427
6

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_427
0

Wevelgem_Veldst
raat
57_2018_IMG_427
2

////////////////////////////////////

LV13_20240618

LV23_20240618_1

LV23_20240618_2

LV24_20240618_1

LV24_20240618_2

LV25_20240916

LV26_20240618_1

LV26_20240618_2

LV26_20240618_3

LV26_20240618_4

LV26_20240618_5

LV26_20240618_6

LV26-27_20240618_8

LV27_20240618_1

LV27_20240618_2

Wevelgem_Veldstraat_57_2018_IMG_426_2

Wevelgem_Veldstraat_57_2018_IMG_426_6

LV10-18_2023102_3

LV19-25_2023102_3

Wevelgem_Veldstraat_57_2018_IMG_424_8

Wevelgem_Veldstraat_57_2018_IMG_425_2

9.4 LIJST VAN VONDSTEN

De vondsten zijn gegroepeerd per genummerd skelet (S) . De losse vondsten kregen de afzonderlijke prefix LV.

Vondstnr.	Materiaal	Technische groep	korte beschrijving	nationaliteit
S1	bot	menselijk bot	skelet 1: 50-75% volledig skelet (zie Fysisch - Antropologisch verslag)	
S2	bot	menselijk bot	skelet 2: > 75% volledig skelet (zie Fysisch - Antropologisch verslag)	
S3	bot	menselijk bot	skelet 3: > 75% volledig skelet (zie Fysisch - Antropologisch verslag)	
S4	bot	menselijk bot	skelet 4: > 75% volledig skelet (zie Fysisch - Antropologisch verslag)	
S4 - los bot	bot	menselijk bot	rechter humerus, rechter scapula, 7 + 22 craniale fragmenten, 4 kaakbeenderen, rechter en linker maxilla en bijhorend kaakbeen, vertebrae, ribben, 4 claviculae, pelvis, linker tibia, linker fibula, rechter fibula, 2 rechter humerus, fragment humerus, 2 handbeenderen (zie Fysisch - Antropologisch verslag)	
S1-1	organisch materiaal	textiel	Fragmenten Duitse M1915 <i>Bluse</i> of fragmenten <i>Feldgraue Einheitsmantel</i>	Duits
S1-2	metaal		2 ijzeren bretelspanners	Duits
S1-3	metaal		Ijzeren bretelgesp (fragmenten)	Duits
S1-4	metaal		Ijzeren broekspangesp	Duits
S1-5	organisch + metaal	textiel + metaal	1 <i>Taillehaken</i> (2 fragmenten)	Duits
S1-6	organisch + metaal	textiel + metaal	1 <i>Seitenhaken</i> (fragment)	Duits
S1-7	metaal		Bretellus met bevestigingssoog (fragment)	Duits
S1-8	metaal		Afdekkapje in koperlegering (fragment)	Duits
S2-1	organisch + metaal	textiel + metaal	2 zinken <i>Taillehaken</i> met kroon	Duits
S2-2	organisch + metaal	textiel + metaal	2 zinken fragmenten van een <i>Seitenhaken</i>	Duits
S2-3	metaal		Bretel- of broeksgesp	Duits
S2-4	metaal		Bretel- of broeksgesp (8 fragmenten)	Duits
S2-5	organisch materiaal	textiel	Duits Uniform M1915 <i>Bluse</i> (fragmenten)	Duits
S3-1	organisch + metaal	textiel + metaal	Duitse M1915 <i>Einheitsmantel</i> (fragment) met 5 knopen	Duits
S3-2	organisch + metaal	leer + metaal	Bretellus (2 fragmenten) met rivet en ringfragment	Duits
S3-3	organisch materiaal	leer	2 spangesen voor bretellen	Duits
S3-4	organisch + metaal	textiel + metaal	2 <i>Taillehaken</i> met kroon	Duits
S3-5	organisch + metaal	textiel + metaal	1 <i>Seitenhaken</i> (fragment) en uniformfragment	Duits
S3-6	organisch materiaal	textiel	Duitse M1915 <i>Bluse</i> , M1915 <i>Einheitsmantel</i> en gebreide stof (verschillende fragmenten)	Duits
S3-7	metaal		Ijzeren knoop	Duits
S3-8	metaal		Deksel eetgamel (6-tal fragmenten)	Duits
S4-1	organisch + metaal	textiel + metaal	Duitse M1915 <i>Bluse</i> (fragment) en 2 koperen M1907/10 <i>Feldrock</i> uniformknopen met kroon	Duits

////////////////////////////////////

Vondstnr.	Materiaal	Technische groep	korte beschrijving	nationaliteit
S4-2	organisch materiaal	leer	Lederen bretellussen (ca. 8 fragmenten)	Duits
S4-3	organisch + metaal	textiel + metaal	Stoffen tailleband (fragment) met knoop	Duits
S4-4	metaal		Ring knoopshaak met kroon (fragment)	Duits
S4-5	organisch materiaal	textiel	Fragmenten van een uniform (vermoedelijk M1915 <i>Bluse, Einheitsmantel</i> en broek)	Duits
LV1	aardewerk		Industrieel wit Maastrichts aardewerk met polychrome decoratie (7 scherven van 2 kopjes)	Belgisch
LV2	glas		2 bodems van een groen glas of fles en een doorzichtige maatbeker	
LV3	organisch materiaal	leer	Riemfragment	
LV4	metaal		Metalen plaatje	
LV5	kunststof		Bakelieten kam	
LV6	organisch + metaal	hout + metaal	M1898/05 bajonet 1	Duits
LV7	organisch + metaal	hout + metaal	M1898/05 bajonet 2 (met houten heft)	
LV8	metaal		Spadekop M1898/99	Duits
LV9	metaal		Spadekop M1898/1909	Duits
LV10	metaal		4 Duitse Spitzer kogelpatronen (7,92 x 57 mm) waarvan 1 huls niet is afgeschoten	Duits
LV11	organisch + metaal	leer + metaal	Riemgesp, mogelijk Brits	Brits
LV12	metaal		Munitiekist met resten van een patroongordel in één compartiment	Duits
LV13	organisch materiaal	textiel	2 textielfragmenten uniform	
LV14	organisch materiaal	leer	Leerfragment van Spatentasche	Duits
LV15	metaal		Latjes van patroongordel	Duits
LV16	steen/mortel		Mortelfragment (tegel?)	
LV17	metaal		Veertje (met 1 oogje)	
LV18	metaal		niet gedetermineerde losse metaalfragmenten	
LV19	metaal		latjes van patroongordel	
LV20	organisch materiaal	textiel	stukje textiel	
LV21	metaal		Duitse kogelpatroon (7,92 x 57 mm)	Duits
LV22	metaal		draagbeugel MG08 Duits machinegeweer	Duits
LV23	metaal		2 ronde 'heften'	
LV24	metaal		Uiteinde bajonetschede	Duits
LV25	metaal		niet gedetermineerde losse metaalfragmenten	
LV26	metaal + glas + organisch	metaal + glas + leer + textiel	gasmasker M1916, reserve filter, doosje reserve-oogglasjes	Duits
LV27	metaal + glas + organisch	metaal + glas + leer + textiel	gasmasker M1916 met reserve filter	Duits

////////////////////////////////////

9.5 FYSISCH – ANTROPOLOGISCHE STUDIE

MÁRQUEZ-GRANT N. 2018: *Short report on four German casualties from WWI: Veldstraat 57, Wevelgem, 18-WE-VE.*

SHORT REPORT ON FOUR GERMAN CASUALTIES FROM WWI: Veldstraat 57, Wevelgem; 18-WE-VE

By N. Márquez-Grant
Cranfield Forensic Institute
on behalf of Flanders Heritage Agency

Information

In September 2018, at the Request of the Flanders Heritage Agency, a team from Cranfield Recovery and Identification of Conflict Casualties (CRICC), led by Dr Nicholas Márquez-Grant, completed the analysis of human remains of four German WWI casualties. The remains of these four casualties were found in Veldstraat 57, Wevelgem, Belgium.

The anthropological examination aimed to provide information that may assist in the identification of the deceased, such as age at death, sex, stature and any unique identifying features, such as previous disease or injury. The remains also provide information on the lives of these soldiers. Analysis was also undertaken for evidence of trauma, which may have been sustained around the time of death.

The anthropological methods and techniques employed during the examination are internationally recognised and agreed at best practice level. Details of the examination results can be found in each individual section of the report. Further detailed information is available in the CRICC recording forms archived at Cranfield Forensic Institute.

Request

Kim Quintelier of the Flanders Heritage Agency requested the assistance of the CRICC team in the examination of human remains. This examination involved where possible a biological profile of each casualty and an assessment of pathology and peri-mortem trauma, which may be useful in the identification of the deceased individuals prior to reburial.

The remains were examined between the hours of 15:00 on 26th September 2019 and 15:30h on 27th September 2019 at the Flanders Heritage Agency, Zellik, Brussels.

Team Members

The anthropological examination was led by Dr Nicholas Márquez-Grant. The anthropology and documentation team also comprised Victoria Benson and Benedetta Mammi.

Anthropological Examination

Our skeleton numbers were assigned during the examination of the remains are provided, these are followed by the Flanders Heritage Agency skeletal references in brackets.

Our Ref: CRICC022 (Other Reference: 18-WE-VE)

This report reflects the findings for:

Individuals CRICC022-06 (2018E236 Soldaat 1), CRICC022-07 (2018E236 Soldaat 2), CRICC022-06 (2018E236 Soldaat 3) and CRICC022-06 (2018E236 Soldaat 4)

The purpose of the anthropological examination was to determine the minimum number of individuals present and to ensure that the bones/ teeth belonged to the same individual in cases of any additional remains, or instances of comingling. The

analysis also aimed to obtain a complete biological profile, or as near to complete as the remains allowed, which might assist in the identification of the deceased. This included estimation of age at time of death, living stature and sex. Signs of skeletal pathology, skeletal trauma and dental pathology were also recorded.

Technical Note

The anthropological methods employed are well-accepted standards within the scientific community and are employed internationally. The methods employed during this investigation are listed with their references below:

- The examination followed guidelines set out by Buikstra and Ubelaker (1994), Brickley and McKinley (2004) and Mitchell and Brickley (2017).
- Any post-mortem modification to the bones was noted. Bone condition was recorded following McKinley (2004) grading system of 0-5; where 0 is an excellent level of bone preservation and 5 represents poor preservation.
- Age at death was estimated, where observable, using dental development and skeletal maturity (Scheuer and Black, 2000), the characteristics of the pubic symphysis (Suchey-Brooks, 1990) and the auricular surface of the innominate bones (os coxae) (Lovejoy, 1985; Buckberry and Chamberlain, 2002) and the observation of the sternal end of the fourth rib (İşcan et al, 1984). This assessment was complemented with any age-related pathology.
- Biological sex was based on the assessment of characteristics of the pelvis and the following Buikstra and Ubelaker (1994). Long bone measurements were also obtained where applicable.
- Stature was estimated following Trotter and Gleser's (Trotter 1970) stature algorithm for White Males. Ancestry was also assessed if possible.

We were not requested to take any samples for DNA from these individuals on this occasion; however, proper PPE protocols were undertaken to ensure that if necessary DNA samples could be taken in future.

All documentation, including recording forms, photography logs and photographs are retained securely at Cranfield Forensic Institute, Cranfield University, The Defence Academy of the United Kingdom, Shrivenham, Wiltshire, UK, SN6 8LA.

Results

Summary results of the anthropological examination are presented below. Each description provides an outline of completeness, condition, age at death (this is given as a range), stature range, sex estimation, ancestry, as well as descriptions of any skeletal pathology including trauma. Further detailed information is available on request and is contained in the recording forms.

CRICC022-06 (18-WE-VE; 2018E236, Soldaat 1) – German WWI Soldier

The skeleton of this individual was between 50% and 75% complete, with high post mortem fragmentation of the ribs, vertebrae and sacrum. Missing are the skull, some vertebrae, clavicles, part of the right and left scapulae, part of the right humerus, the right radius and ulna, the right innominate, part of the right femur and a number of hand and foot bones. The remains were overall fairly well preserved, classified as grade 3 after McKinley (2004). There was green (copper) staining on a fragment of body of a scapula. There were a number of additional foot bones from the left side: a first metatarsal, a fourth metatarsal and a fifth metatarsal. These latter bones were eventually attributed to Soldaat 1 above.

Only three traits were observed for sex estimation as the pelvis was incomplete and the skull was absent. Two traits appeared to be possible male and one trait (greater

sciatic notch) wide or female in shape. Bone measurements were ambiguous too, with one measurement (head of femur) revealing female dimensions according to the formulae used and the head of the femur showing ambiguous results. Therefore there were an ambiguous set of traits and it was not possible to estimate sex. With only the fusion of the long bones observed and no other indicator apart from the auricular surface (30-34 years) and no age related pathology, it is only really possible to estimate age as over 18 years, although a narrower range of 25-40 may be possible, taking into account the auricular surface and absence of any degenerative disease. It was not possible to estimate ancestry and although the left femur had some post-mortem damage at the distal ends (condyles), a maximum length of 450mm was estimated, leading to a height of 168cm (range 165-171cm).

Pathological conditions and peri-mortem trauma was not observed, bearing in mind the completeness of the skeleton and condition of the bone.

CRICC022-07 (18-WE-VE; 2018E236, Soldaat 2) – German WWI Soldier

The skeleton of this individual was over 75% complete, with some post mortem fragmentation to the ribs. Missing was the skull and a number of vertebrae, the sternum, part of the scapulae and clavicles, parts (usually epiphyses) of all long bones except the femora and tibia, part of the pelvis (pubic symphyses absent) and a number of hand and foot bones. The remains were poorly preserved, with weathering classified as grade 4 following McKinley (2004). There was an additional left patella present.

Sex estimation was difficult, with only three traits observed which lead to an ambiguous result (one trait as female, two traits as male and possible male) whilst the dimensions of the femoral head seem to indicate a possible female (according to the formulae used). Skeletal maturation indicated an individual likely over the age of 21 from the long bones, iliac crest and clavicle, whilst the auricular surface indicated an age range of 20-25 years. The narrow age estimate of this individual was thus 25 and 30 years (wide age range 18-30 years). It was not possible to estimate ancestry. Stature was estimated by measuring the left femur (427mm) resulting in a height of 163cm (range 159-166).

With regard to skeletal pathology, only Schmorl's Nodes were identified. These were present on 6 vertebrae (out of 6 observed). No joint disease or infection was present.

No peri-mortem trauma was observed.

CRICC022-08 (18-WE-VE; 2018E236, Soldaat 3) – German WWI Soldier

The skeleton of this individual was >75% complete, with some post mortem fragmentation to the ribs. Missing were the skull, clavicles, right scapula, sternum, the proximal part of both fibulae and a small number of hand and foot bones. The remains were well preserved, with low fragmentation and classified as grade 2 after McKinley (2004). An additional metacarpal (shaft only) was found.

Sex was estimated as male from the pelvis and on a limited number of traits, complemented with long bone measurements. Age-at-death was only assessed from skeletal maturation and the assessment of long bones (some still without complete maturation) indicated a narrow age range of 17-20 years or a wider age range between 16 and 23 years. Ancestry estimation was not possible. Stature was estimated from the femur (515mm) as being 183cm (range 180-187cm).

With regard to skeletal pathology, there was no joint disease, infection, metabolic disease or trauma, except the presence of Schmorl's Nodes (10/13 vertebrae observed).

There was no apparent peri-mortem trauma.

CRICC022-09 (18-WE-VE; 2018E236, Soldaat 4) – German WWI Soldier

The skeleton of this individual was >75% complete, with moderate fragmentation to the skull primarily. Missing were some of the small cranial bones (vomer, ethmoid, lacrimals), the sternum, parts of the scapulae, parts of the upper limb bones, the pubic symphyses, the left patella, the proximal fibulae and a number of hand and foot bones. The remains were overall fairly well preserved, with low fragmentation and classified as grade 2 after McKinley (2004). There was an additional fragment of mandible from a different individual.

Sex was estimated from the pelvis and the skull as a male individual. The narrow age estimate of this individual was estimated as being between 30 and 45 years (wide age range 25-50 years) based on skeletal maturation and the auricular surface primarily. Ancestry was not estimated and stature was calculated from the left femur (374mm) as being 150cm (range 147-153cm).

With regard to skeletal pathology, there was none present including an absence of Schmorl's Nodes (0/15 vertebrae observed) except one lumbar vertebra with vertebral body osteophytosis and abnormal bowing of both ribs (Figure 1), radii, ulna femorae (Figure 2), tibiae and fibulae, possibly associated with rickets. A number of teeth presented dental caries, enamel hypoplasia and calculus. There was also ante-mortem tooth loss.

There was no apparent peri-mortem trauma.

CRICC022-09 (18-WE-VE; 2018E236, Soldaat 4) – Commingled remains

There were a number of bones that had been recovered during the excavation but no clearly attributable to any of the four individuals above; thus they were submitted as commingled remains. These included bones are presented below:

- Right humerus distal shaft (bone attributed through visual pair matching and size to Soldaat 1, 18-WE-VE, 2018E236);
- Right scapula (bone attributed through visual pair matching and size to Soldaat 1, 18-WE-VE, 2018E236);
- Crania: 1 occipital bone (90% complete, possible male), 1 occipital bone (60% complete, male), 1 occipital + sphenoid + right and left temporal + right and left parietal bones (incomplete), 1 occipital bone + left and right parietals + frontal (male), frontal bone + left and right parietals (incomplete, peri-mortem trauma present – radiating fractures in frontal and parietals- Figure 3), right temporal, 2 x left temporal, fragment of right temporal, fragment of occipital condyle, right orbital roof and glabella, left orbital roof, part of left orbit + frontal, 1 nasal bone, 22 cranial fragments (parietal, frontal, sphenoid, maxillary process);
- Mandibles: 1 mandible complete with all teeth present (caries, enamel hypoplasia, calculus, and rotated tooth present), 1 mandible presence from socket for left third molar to socket for right first molar (1 tooth present, rest lost post-mortem, no caries), 1 right mandible + 1 left mandible of same individual complete with 5 teeth present (no disease, some teeth lost ante-mortem);

- Right and left maxilla and complete mandible of same individual: 25 teeth present, 3 cases of agenesis, one lost ante-mortem (rest of teeth unknown status- missing data). Caries and enamel hypoplasia present. Golden crown on upper left second molar (Figure 4).
- Vertebrae: one L5, 2 x atlas, 2 x axis, four fragments of lamina and pedicles of thoracic vertebrae (Minimum two vertebrae represented), one fragment of cervical vertebra (neural arch), part of body of sacrum.
- Ribs: 10 right ribs (including a 1st rib), 5 left ribs, 15 shaft fragments. One of these shaft fragments had copper staining and possibly a wet bone fracture (hinging, radiating).
- Clavicles: 2 left and 2 right clavicles (mainly shafts).
- Scapulae: fragment of left and right scapulae (mainly incomplete glenoid cavities).
- Pelvis: fragment of pubic ramus possibly.
- Long bones; left tibia (complete, with ante-mortem trauma, Figure 5), left fibula (only proximal epiphysis missing), right fibula (present from part of proximal shaft to distal epiphysis), right humerus (present from proximal shaft to distal epiphysis), right humerus (shaft only to portion of distal epiphysis), fragment of proximal shaft of humerus (side unknown).
- Hand bones: 1 proximal and 1 intermediate phalanx.

4. Conclusion

The assessment of the human remains excavated from this location, provide a minimum number of 5 individuals as ascertained from the repeated cranial bones (e.g. 5 x occipital, 5 x mandible) and right humeri.

These individuals range from age 17 to 45 years. Amongst these were at least two male individuals, whilst the remaining soldiers' sex estimation was ambiguous or unascertained. Stature varied, ranging from a mean of 150cm (Soldaat 4) to 183cm (Soldaat 3).

A number of pathological conditions were observed on these human remains, including Schmorl's Nodes - this type of trauma appears to be common in soldiers (Burke, 2012) and bowing of the long bones (Soldaat 4) possibly as a result of rickets. Dental caries and a number of oral conditions were present, revealing poor dental hygiene.

Evidence of peri-mortem (or wet bone) trauma was present on a cranium in the commingled assemblage.

This biological information alongside the dental profile may assist in the identification of the deceased.

Dr Nicholas Márquez-Grant

References

Brickley, M., & McKinley, J. I. (2004). *Guidelines to the Standards for Recording Human Remains*. BABAO and IFA, Southampton/Reading.

- Brooks, S., & Suchey, J. M. (1990). Skeletal age determination based on the os pubis: A comparison of the Acsadi-Nemeskeri and Suchey-Brooks methods. *Human Evolution*, 5: 227-238.
- Buckberry, J. L., & Chamberlain, A. T. (2002). Age estimation from the auricular surface of the ilium: a revised method. *American Journal of Physical Anthropology*, 119: 231-239.
- Buikstra, J. E., & Ubelaker, D. H. (eds) (1994). *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*. Proceedings of a seminar at the Field Museum of Natural History. Fayetteville, Ark. Arkansas Archeological Survey, 44.
- Burke, K.L. (2012). Schmorl's nodes in an American military population: frequency, formation, and etiology. *Journal of Forensic Sciences*, 57: 571–577.
- İşcan, M. Y., Loth, S. R. and Wright, R. K. (1984). Age estimation from the rib by phase analysis: white males. *Journal of Forensic Sciences*, 29: 1094-1104.
- Lovejoy, C. O., Meindl, R., Pryzbeck, T. R., & Mensforth, R. P. (1985). Chronological metamorphosis of the auricular surface of the ilium: a new method for the determination of adult skeletal age at death. *American Journal of Physical Anthropology*, 68: 15-28.
- McKinley, J.I. 2004. Compiling a skeletal inventory: disarticulated and co-mingled remains. In M. Brickley and J.I. McKinley (eds), *Guidelines for the Standards for Recording Human Remains*. BABAO and IFA, Southampton/Reading. Pages: 14-17.
- Mitchell, P. and Brickley, M. (eds). 2017. *Updated Guidelines to the Standards for Recording Human Remains*. Chartered Institute for Archaeologists (CIfA), Reading.
- Scheuer, L. and Black, S. 2000. *Developmental Juvenile Osteology*. Academic Press, London.
- Trotter, M. 1970. Estimation of stature from intact long limb bones. In T. D. Stewart (ed), *Personal Identification in Mass Disaster*. Washington, DC: Smithsonian Institution. Pages: 71-84.

APPENDIX

Figure 1. Abnormal bowing or curvature of the ribs (Soldaat 4).

Figure 2. Abnormal bowing of the femora (Soldaat 4).

Figure 3. Peri-mortem radiating fractures on the skull (commingled remains).

Figure 4. Dental work on maxillary dentition (commingled remains).

Figure 5. Ante-mortem trauma with associated infection on a left tibia.

